

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav evropských teritoriálních studií

Bakalářská práce

Znovusjednocení Německa v paměti Čechů a Němců

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

Autor práce: Zdeněk Chalaš

Studijní obor: Evropská teritoriální studia - ČR a německy mluvící země

Ročník: 3.

2012

Akademický rok: **2011/2012**

Zadání bakalářské práce

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zdeněk CHALAŠ**
Osobní číslo: **A09123**
Studijní program: **Evropská teritoriální studia - ČR a německy mluvící země**
Název tématu: **Znovusjednocení v paměti Čechů a Němců**
Zadávající katedra: **Ústav evropských teritoriálních studií**

Zásady pro vypracování:

Tato bakalářská práce si klade za cíl prozkoumat a popsat znovusjednocení dvou německých republik roku 1990, a to za pomoci orálního výzkumu a písemně zachycených vzpomínek.

Dotazování budou lidé na obou stranách hranice jak německé, tak české. Díky specifčnosti tématu musí být dotazovaní starší 30 let. Práce má prezentovat právě jejich názory a postoje. Věk je zvolen záměrně, neboť výzkum se zaměřuje na občany, kteří tuto událost sami zažili. Konečný výsledek by měl vypovídat o tom, jak lidé v tehdejší době znovusjednocení vnímali, co jim znovusjednocení z jejich pohledu tehdy přineslo, co v průběhu času a co přináší nyní.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Benz, W. Deutschland unter alliierter Bestatzung, 1945- 1948. Die DDR 1949-1990. Berlin: AkademieVerlag, 1999, 494 s. ISBN 03050031484.

Blessing, K. Busch, U., Modrow, H. Heft 155:20 Jahre Einheit - wie wieter? Workshop zu Ergebnissen des Vereingungs- und Transformationsprozess in Ostdeutschland. Berlin, 2011.

Schinapski, D. Dreissig Thesen zur deutschen Einheit. Freiburg: Konrad-Adenauer-Stiftung e. V., 2009. 309 s. ISBN 9783451303425.

Stuhler, E. Die letzten Montanen der DDR - Die Regierung de Maizère und ihr Weg zur deutschen Einheit. Bonn:Bundeszentrale für politische Bildung, 2010. 247 s. ISBN 978383900728.

Vaněk, M. Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie. Ústav pro soudobé dějiny AV ČRv. v. i. Praha: Fakulta humanitních studií UK, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7285-089-1.

Veber, V. Dějiny sjednocené Evropy. Praha: Lidové noviny, 2009. 811 s. ISBN 97888071065708.

Weber, H. Dějiny NDR. Praha: Lidové noviny, 2003. 439 s. ISBN 8071065587.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Bohumil Jiroušek

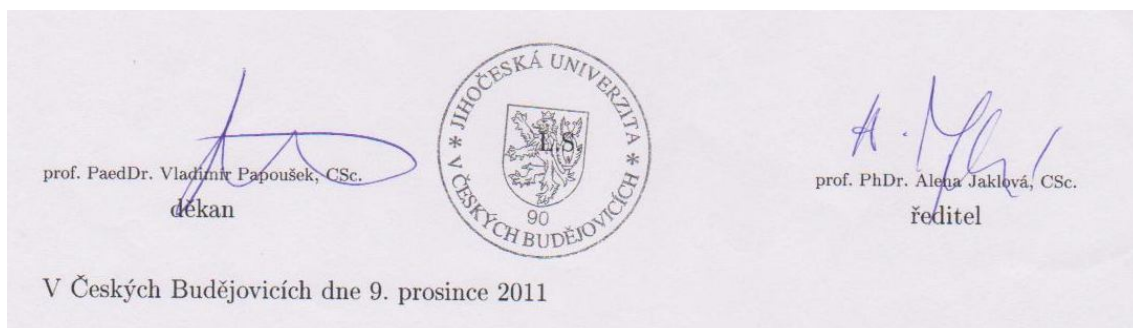
Historický ústav

Datum zadání bakalářské práce:

9. prosince 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledků obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

České Budějovice 18. května 2012

.....

Zdeněk Chalaš

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Bohumilovi Jirouškovi, Dr. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Anotace v Českém jazyce

Tato bakalářská práce si klade za cíl prozkoumat a popsat znovusjednocení dvou německých republik roku 1990, a to za pomoci orálního výzkumu a písemně zachycených vzpomínek.

Dotazování budou lidé na obou stranách hranice jak německé, tak české. Díky specifčnosti tématu musí být dotazování starší 30 let. Práce má prezentovat právě jejich názory a postoje. Věk je zvolen záměrně, neboť výzkum se zaměřuje na občany, kteří tuto událost sami zažili. Konečný výsledek by měl vypovídat o tom, jak lidé v tehdejší době znovusjednocení vnímali, co jim znovusjednocení z jejich pohledu tehdy přineslo, co v průběhu času a co přináší nyní.

Anotace v anglickém jazyce

Aims of this bachelor thesis have to explore and describe the reunion of two German countries in year 1990, throughout oral and written captured memories of people.

People was interviewed on both sides of the border as the Germans as the Czechs. Due to the specificity of the topic had to be interviewed people older than 30 years. The work has to present their views and attitudes. Age is deliberately chosen because research focused on people who experienced this event alone. The final result should indicative how people at that time saw the reunification. What the reunification had brought them. What had brought over time and what brings it now.

Obsah

1. Úvod	10
2. Cesta vedoucí k rozdělení Německa	12
2.1. Konec války v Evropě.....	12
2.2. Jaltská konference.....	13
2.3. Postupimská konference.....	14
2.4. Vznik Bizonie a Trizonie, železná opona.....	16
2.5. Berlínská krize a její důsledek.....	17
2.6. Stavba zahájena.....	18
2.7. Nic netrvá věčně.....	18
3. Charakteristika režimů	20
3.1. Spolková republika Německo.....	20
3.1.1. Národní hospodářství.....	20
3.1.2. Politická situace.....	21
3.1.3 Členství SRN v důležitých mezinárodních organizacích.....	23
3.2. Německá demokratická republika.....	23
3.2.1. Národní hospodářství.....	24
3.2.2 Politická situace.....	25
4. Příčiny pádu režimu v NDR a znovusjednocení	27
4.1. Příčiny ekonomické.....	27
4.2. Němci za znovusjednocení platí.....	28
4.3. Západní versus Východní Němci.....	29
4.4. Sociální příčiny.....	29
4.5. Politické příčiny.....	31
4.6. Rakety létaly vzhůru.....	32
5. Postoj mocností ke sjednocení	33

5.1. Smlouva o konečném uspořádání ve vztahu k Německu.....	34
6. Česko-německé vztahy, 90. léta 20. století	36
6.1. Znovusjednocení? Ano, ale postupně	36
6.2. Československé požadavky	37
6.3. Smlouva o dobrém sousedství	38
7. Znovusjednocení v paměti.....	40
7.1. Písemný dotazník	40
8. Znovusjednocení v paměti Čechů	41
8.1. Postoj obyvatel ČR ke sjednocení.....	41
8.2. Byl tehdy v československých médiích prezentován pád berlínské zdi?.....	43
8.3. Společenský status dotazovaných v době znovusjednocení.....	44
8.4. Co se změnilo po německém znovusjednocení v ČSFR (potažmo v ČR)?.....	45
8.5. Myslíte si, že ještě dnes existují rozdíly mezi Západními a Východními Němci?.....	46
8.6. Znáte jména jako George Bush senior, Michail Gorbačov, Erich Honecker, Helmut Kohl a Lothar de Maizère?	47
9. Znovusjednocení v paměti Němců	49
9.1. Očekávali jste v momentu pádu berlínské zdi (9. 11. 1989), že ke znovusjednocení (3. 10. 1990) dojde tak brzo?.....	49
9.2. Byl/a jste pro či proti znovusjednocení.....	50
9.3. Jaký byl Váš společenský status v době znovusjednocení?	51
9.4. Jsou dnes znatelné rozdíly mezi Východními a Západními Němci?	52
9.5. Znáte jména těchto politiků: George Bush senior, Michail Gorbačov, Erich Honecker, Helmut Kohl a Lothar de Maizère?	53
10. Znovusjednocení v paměti – orální historie.....	55
11. Závěr	57
12. Seznam použité literatury	59
13. Seznam použitých dokumentů	60
14. Seznam internetových zdrojů.....	61

1. Úvod

Volba tématu této práce vyplynula během let autorových studií, kdy ho zaujalo časové pásmo 20. století nazývané jako studená válka. Právě z nedávné historie, kdy se svět ocital na pokraji nukleární války, ještě tu a tam doznívají a existují některé přežitky, situace a nepsané zákonitosti, podle kterých se dnešní globální svět řídí. Jednou takovou historickou událostí datující se ke konci rozdělení bipolárního světa, je znovusjednocení dvou německých republik, které se vyznačovaly odlišností svých politických systémů. Ve spojení s autorovou oblibou německého jazyka to vedlo k analyzování postojů, informací a dat, které se nacházejí v pamětech lidí, kteří tento den znovusjednocení Německa, tedy 3. říjen 1990, prožili.

Německo, jako poražený stát, se po druhé světové válce ocitlo pod okupační správou 4 mocností, kterými byly Francie, Velká Británie, Spojené státy americké (společně označovány také jako Západní blok či Západní svět) a Svaz sovětských socialistických republik (s přidruženými zeměmi jako Východní blok). Německo se záhy stalo jedním z prvních dlouhodobých rozporů mezi Západním a Východním blokem.

Po neshodách obou bloků a měnové reformě roku 1948 v západním sektoru, došlo k oddělení a vzniku dvou států se zcela jiným ideologickým směřením. 7. 9. 1949 byla vyhlášena Spolková republika Německo a 7. 10. 1949 Německá demokratická republika. Následujících čtyřicet let si obě republiky žily svým samostatným vývojem, aby se posléze opět jejich cesty sešly v důsledku krize, která nastala ve Východním bloku na konci 80. let 20. století. Den německého znovusjednocení se datuje k 3. 10. 1990.

Při shromažďování materiálů k této práci autor zjistil, že existuje široká škála dostupné a zpracované literatury zaměřená na toto téma, a to především z hlediska politického či ekonomického. Avšak téměř žádná kniha či dílo nezkoumají, či nepopisují tuto událost z pohledu obyčejného člověka: Co si myslel? Jak se v dané situaci choval? Právě obyčejní lidé budou zkoumaným subjektem v této bakalářské práci za pomoci komparativní a orální metody. Tyto subjekty jsou následně rozděleny na dvě kategorie. První dotazovaní a zkoumaní jsou obyvatelé České republiky, a to nejen díky současné nejdelší hranici, kterou Česká republika se Spolkovou republikou

Německa má, ale také díky tomu, že Česká republika (potažmo ČSR, ČSSR, ČSFR) patřila do stejného bloku jako samostatná NDR. A také proto, že tyto kultury se historicky, geograficky, politicky, obchodně a kulturně navzájem ovlivňovaly a ovlivňují dodnes. Druhou dotazovanou skupinou jsou samotní Němci, kterých se toto téma samozřejmě týká nejvíce.

Tato bakalářská práce si klade za úkol několik cílů.

1. V teoretické části popsat a přiblížit proces znovusjednocení Německa.
2. V části praktické za pomocí komparativní metody zjistit vyjádření a názory Čechů (A) a Němců (B) k problému znovusjednocení. Posléze porovnat a vyhodnotit obě části výzkumu A i B.
3. V části praktické poskytnout svědectví o této době díky orální formě výzkumu.

2. Cesta vedoucí k rozdělení Německa

„Zu kaum einem Zeitabschnitt der jüngeren deutschen Geschichte ist der Zugang so durch Unkenntnis verwehrt, durch Legenden überwuchert wie zur Periode der Besatzungsherrschaft, die mit dem Zusammenbruch des NS-Staates im Frühjahr 1945 begann und mit der Gründung der Bundesrepublik im September und der Errichtung der DDR im Oktober 1949 nur ein bedingtes Ende fand.“¹

Byl to opravdu jen podmíněný konec, který se vyřešil až po 40 letech v důsledku německého znovusjednocení v roce 1990. Německé otázky znovusjednocení se podřizoval světový mír v druhé polovině dvacátého století.

Proč však vlastně došlo k územnímu rozdělení do dvou samostatně nezávislých a zcela politicky odlišných ideologických států? Odpověď na tuto otázku by měla být skryta v době, kdy končila druhá světová válka v Evropě.

2.1. Konec války v Evropě

Tehdy již bylo zcela jasné, že Hitlerův pád a tím pád celé Německé říše (neoficiálně nazývané také jako Třetí říše, 1933 - 1945) je spojován s vývojem na Východní frontě, kdy se z jeho strany stala neúspěšnou bitva o Stalingrad.² Tato bitva převážila mísky vah ve prospěch SSSR, který zmobilizoval své vojenské síly a mohl postupovat dál směrem k upadající Německé říši.

Od této prohrané bitvy, která také bývá označována jako jedna z klíčových a zlomových bitev druhé světové války, se nacistický vůdce Německé říše Adolf Hitler stává neurotickým starcem s chatrným psychickým zdravím. Po neúspěšném atentátu (s krycím názvem Valkýra) na jeho osobu 20. července 1944 ve Wolfschanze,³ je na pokraji zhroucení, ale přesto stále

---

¹ „Sotva se najde v jiné oblasti německých mladších dějin taková snaha o porozumění doby, tak jako v případě okupace, která je mnohdy opředena legendami a neznalostí. Okupace, která začala se zhroutením nacistického státu v předjaří roku 1945 a vyústila až v založení Spolkové republiky Německo v září 1949 a Německé demokratické republiky v říjnu téhož roku, byla jen podmíněným koncem.“

Přeložil. Z. Chalaš.

Benz, W. Deutschland unter alliierter Besatzung 1945 - 1949. Die DDR 1949-1990. Berlin: Akademie Verlag, 1999. S. 17.

² Bitva o Stalingrad: Území SSSR, 21. srpen 1942 až 2. únor 1943.

³ Wolfschanze: Vlčí hnízdo, Vůdčův hlavní stan, nacházel se na území Východního Pruska (dnešní Polsko), obec Rastenburg.

ještě vést schopen Třetí říši, která však již nebude mít dlouhého trvání. Spojenci sílí a smyčka kolem vůdčova krku se utahuje.

Z druhé strany než sovětská armáda, tedy ze západu, se po úspěšném vyloštění v obsazené Francii v oblasti Normandie 6. června 1944 do Německé říše tlačila a probíjela armáda tvořená hlavně vojsky Spojených států amerických a Britského společenství národů.

Každý by rád Hitlera dostal jako cennou trofej. Berlín se zdá být logickým a jasným cílem, vždyť je zde vybudován podzemní komplex, který slouží jako pracoviště, ale i jako ochrana důležitých politiků Německé říše.

Nakonec se „velký vůdce“ Adolf Hitler zabije za pomoci kyanidové kapsle a střelné zbraně se svoji ženou Evou (rozenou Braunovou) v podzemním komplexu berlínského krytu.

Po tomto činu německá vojska rychle kapitulují např. 2. května v Berlíně či 4. května Dánsku, Nizozemí a severovýchodním Německu. Posléze 7. května v Remeši (spolková země Bádensko–Württembersko) podepsali němečtí vojenští důstojníci bezpodmínečnou kapitulaci všech německých jednotek. Kapitulace vstoupila v platnost 9. května 1945 v 00:01. Tím byla ukončena druhá světová válka v Evropě.

2.2. Jaltská konference

Právě v důsledku druhé světové války se konaly důležité konference. První z nich ještě v době, kdy zuřily tuhé boje na frontách, od 4. do 11. února 1945 v Jaltě na poloostrově Krym (dnešní Ukrajina) za účasti tří států, Spojených států amerických (prezident Franklin Delano Roosevelt), Britského společenství národů (premiér Winston Churchill) a Svazu sovětských socialistických republik (generální tajemník Komunistické strany Sovětského svazu Josif Vissarionovič Stalin). Tito tři státníci se zde dohodli na budoucím osudu Německé říše, rozdělili ji do okupačních zón, jak říká bod II ze záznamu z této konference.

„Dohodli jsme se na společné politice a společných plánech, jak vynutíme splnění podmínek bezpodmínečné kapitulace, které společně uložíme nacistickému Německu, až bude německý ozbrojený odpor zcela zlomen. Tyto podmínky oznámíme až po konečné porážce Německa. Podle sjednaného plánu obsadí v Německu každá z armád tří mocností samostatné pásmo. V plánu je postaráno o koordinaci správy a kontroly, kterou bude vykonávat ústřední Kontrolní komise se sídlem v Berlíně, složená z vrchních velitelů tří mocností. Bylo ujednáno, že tři mocnosti pozvou Francii, aby převzala, bude-li si přát, jedno okupační pásmo a stala se čtvrtým členem Kontrolní komise. Hranice francouzského pásma budou ujednány mezi

zúčastněnými čtyřmi vládami prostřednictvím jejich zástupců v Evropské poradní komisi. Je naším nezměnitelným cílem zničit německý militarismus i nacismus a zajistit, aby Německo nebylo už nikdy schopno rušit světový mír. Jsme pevně rozhodnuti odzbrojit a rozpustit všechny německé ozbrojené síly, rozbít provždy německý hlavní štáb, který pokaždé znovu připravoval vzkříšení německého militarismu, odstranit nebo zničit všechno německé vojenské zařízení, vyřadit nebo kontrolovat všechny německý průmysl, kterého by se mohlo použít k válečné výrobě, potrestat spravedlivě a rychle všechny válečné zločince a vymáhat věcné reparace za to, co Němci zničili; vyhladit nacistickou stranu, nacistické zákony, organizace a instituce; vymýtit z veřejných úřadů i kulturního a hospodářského života všechny nacistický a militaristický vliv a učinit v Německu i jiná dohodnutá opatření, pokud budou nezbytná pro budoucí mír a bezpečnost světa. Nezamýšlíme zničit německý národ, avšak teprve po vykořenění nacismu a militarismu budou Němci mít naději, že budou moci žít důstojně a že se jim dostane místa ve společenství národů.“⁴

2.3. Postupimská konference

Po skončení druhé světové války se konala Postupimská konference (Postupim město v SRN na území spolkového státu Braniborsko) od 17. června do 2. srpna 1945. Sešla se zde opět Velká trojka reprezentována Spojenými státy americkými a Britským společenstvím národů a SSSR, aby potvrdila výsledky konference předchozí, tedy Jaltské, a stanovila si další cíle a postupy v otázce poválečné správy a obnovy Německa.

Zde jsou zaznamenány nejdůležitější body, které byly schváleny:

- Rozdělení Německa a Rakouska do čtyř okupačních zón.
- Byl uznán požadavek na odsun Němců zůstávajících mimo německé hranice.
- Okupujícím mocnostem byla přiznána možnost čerpání válečných reparací z vlastních zón (týkalo se hlavně Sovětského svazu).
- Anexe Rakouska bude zrušena. Rakousko se osamostatní, ale také bude pod správou vítězných mocností.

---

⁴ Šnejdárek, A. Druhá světová válka v dokumentech a fotografiích. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1968.

- Potvrzení plánu 4D (viz Tabulka 1) z Jaltské konference.

Tabulka 1: Plán 4D

4D	Popis	Oblast působnosti
Denacifikace	Vymícení nacionalistických ideologií např. denacifikace a převýchova	Národnostní ideologie
Demilitarizace	Striktní kontrola zbrojení a zničení armádně důležitého průmyslu	Zbrojení
Demokratizace	Zavedení demokratického principu "zdola nahoru"	Státní zřízení
Dekartelizace	Zrušení hospodářsky monopolních organizací	Hospodářství

Zdroj: Autor práce.

Německo bylo posléze rozděleno do 4 okupačních zón, které dodržovaly dosavadní hranice pruských provincií⁵ a Výmarské republiky,⁶ a tak některé názvy tehdejších spolkových zemí nesouvisejí s dnešním pojmenováním.

Mocnosti si tedy poraženecké Německo rozdělily následovně:⁷

- Americká zóna: Bavorsko, Hesensko, Svobodné hanzovní město Brémy a Württembersko–Bádensko.
- Britská zóna: Brunšvicko, Hannoversko, Lippe, Oldenbursko, Severní Porýní Vestfálsko, Schaumburg–Lippe, Svobodné a hanzovní město Hamburg a Šlesvicko–Holštýnsko.
- Francouzská zóna: Bádensko, Porýní–Falc a Württembersko–Hohenzollernsko.

⁵ Pruské provincie: Hranice zde vycházely ze společné tradice Pruského království (1701 – 1918).

⁶ Výmarská republika: Neoficiální název Německé republiky v letech 1918 – 1933.

⁷ Okupační zóny Německa. Na Wikipedie otevřená encyklopedie. Stránka naposledy editována 16. 1. 2012 v 9:20. [cit. 10. 2. 2012]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Okupační_zóny_Německa>.

➤ Sovětská okupační zóna: Braniborsko, Durynsko, Meklenbursko, Sasko a Sasko-Anhaltsko.

Zvláštním případem bylo Sársko, které bylo pod francouzskou správou. Formálně nebylo okupováno a mělo zvláštní status autonomní oblasti. Země galského kohouta spravovala a držela Sársko pod svou samosprávou záměrně, neboť tato oblast byla průmyslová a tím pádem znemožňovala Německu zbrojení.

O tomto malém regionu na západě Německa a východě Francie mělo rozhodnout referendum. Občané se rozhodli o svém přidružení k SRN, oficiálně se tak stalo 1. března 1957.⁸

2.4. Vznik Bizonie a Trizonie, železná opona

Bizonie, tak byla pojmenována spolupráce mezi americkou a britskou okupační zónou (Bizone – dvouzóna). Dohoda byla podepsána roku 1946 v New Yorku a jejími signatáři byli tehdejší americký ministr zahraničí Ernest Bevin a jeho americký protějšek James Byrnes, platit začala od 1. ledna 1947.

Francie, ta opět byla politicky v pozadí, ale též se později přidala (vyjma Sárska) ke spolupráci dvou výše zmíněných zemí, tím pádem vznikla Trizonie (Trizone – trojzóna), 17. dubna 1948.

Spolupráce mezi jednotlivými demokratickými správami vznikla na základě sílícího vlivu a tlaku SSSR. Na jedné straně byl tedy zastoupen režim demokratický v podobě americké, britské a francouzské zóny (země Západního bloku) se svými ideami o budoucím vývoji Německa a Evropy. Na straně druhé existoval režim komunistický, aplikován a praktikován v sovětské oblasti (SSSR a jeho přidružených státech). Tento ideologický a politický rozkol začínal přerůstat v konflikt, který je označován jako studená válka.

---

⁸ Saar-Nostalgie. Erinnerung an frühere Zeiten im Saarland. [cit. 30. 3. 2012]. Dostupné z <<http://www.saar-nostalgie.de>>.

2.5. Berlínská krize a její důsledek

Berlín, stejně jako celé Německo, byl také rozdělen do čtyř okupačních zón. Západní oblasti Berlína byly zahrnuty do Marshallova plánu.⁹ Zástupci států Velké Británie, Spojených států amerických, Francie, Belgie, Holandska a Lucemburska se sešli na svém pravidelném jednání o programu Evropské obnovy 7. června 1948, aby se dohodli o spojení západních sektorů Německa, vytvoření federální vlády a o měnové reformě. Jednání se odehrávalo v Londýně. Měnová reforma, která byla do poslední chvíle pečlivě střežena, se provedla 20. června 1948 a nahradila Říšskou marku za Německou marku.

SSSR byl zaskočen, a proto obvinil Západ a vyhlásil vlastní cíle a požadavky: demilitarizaci Německa, kontrolu Porýní čtyřmi spojeneckými silami a dočasnou celoněmeckou vládu. Tento tah SSSR nevyšel, jelikož Západ se domníval, že SSSR tímto chystá nadvládu nad celým Německem, a tak odmítl jakékoli jednání.

SSSR uzavřel 24. června 1948 veškeré pozemní přístupové cesty do Berlína, které jednoduše zablokovaly tanky. Také elektrický proud přestal být dodáván do Berlína. Vše bylo ze strany SSSR odůvodněné tím, že když Velká Británie, Francie a Spojené státy vytvářejí nové Německo na Západě. SSSR se domníval, že Západ ustoupí, nestalo se tak. Po československém únoru 1948 byl Západ rozhodnut neustoupit v Berlíně ani o píd'. Americký prezident Truman jednoduše prohlásil: „Z Berlína se nehneme, tečka.“¹⁰

Sověti nakonec oznámili zavedení východoněmecké marky platné i v Berlíně. 1. července Sověti opustili Komandaturu, sídlo Spojenecké kontrolní komise. To byl konec spolupráce čtyř velmocí v Německu.

Výše popsané události, nejvíce berlínská krize, měly za důsledek, že vztahy mezi Západem a Východem vygradovaly až k rozdělení Německa do dvou samostatných států – Spolková republika Německo vyhlášena 7. 9. 1949, a Německá demokratická republika 7. 10. 1949. SRN si zvolila jako své hlavní město Bonn. NDR měla jako své hlavní město Berlín.¹¹

---

⁹ Marshallův plán: Oficiálně Plán evropské obnovy, přijatý Kongresem 3. dubna 1948 s cílem organizovaně zabezpečit americké úsilí pomoci poválečné Evropě. V důsledku odmítnutí ze strany zemí východního bloku byl plán omezený jen na západní Evropu.

¹⁰ Berlínská blokáda. Totalita. [cit. 10. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/berlinblok>>.

¹¹ Weber, H. Dějiny NDR. Praha: Lidové noviny, 2003. Passim.

2.6. Stavba zahájena

Původní německé hlavní město Berlín se nacházelo na území sovětského bloku a v důsledku druhé světové války bylo rozděleno mezi Spojence a Sověty. Ze začátku hranice mezi Západním a Východním Berlínem byla částečně otevřena. Vše začalo v roce 1961, kdy vzdělání občané Východního Německa začali ve velkém utíkat na Západ kvůli represím ze strany komunistického režimu. Mezi Východními Němci začal dokonce kolovat vtíp, že nakonec zde zůstane jen nenáviděný východoněmecký komunistický politiký vládce Walter Ulbricht.¹²

Tehdejší generální tajemník Sovětského svazu Chruščov odmítal uplácet východní Němce, aby zůstávali. Zároveň si ani nepřál, aby se NDR díky těmto útěkům tak krátce po založení rozpadla, protože by to oslabilo pozice SSSR a komunistického režimu ve Východní Evropě. Chruščov se chtěl vyhnout otevřenému a popřípadě i vojenskému zásahu, protože by to mohlo vyvolat vojenskou odvetu ze strany Spojených států amerických, kteří by podle Sovětů mohli na jejich území svrhnout atomovou bombu a rozpoutat třetí světovou válku. Generální tajemník se snažil vše vyřešit diplomatickou cestou, a tak navrhl, aby byla podepsána mírová dohoda mezi rozdělenými částmi Berlína. Odpovědí mu bylo od jeho protějšku, amerického prezidenta J. F. Kennedyho, že on bude Berlín zkrátka držet i za cenu boje.

Jediná možnost, jak tuto vyhrocenou situaci vyřešit, bylo zkrátka postavit kolem Západního Berlína zeď. Zeď byla postavena 13. srpna 1961. Její délka dosahovala 160 km a byla obsazena 15000 strážemi. Tato zeď rozdělila ulice, rodiny, přátele, nechala za sebou spousty mrtvých, kteří se pokoušeli tuto zeď zdolat a utéci do Západního Berlína.¹³

2.7. Nic netrvá věčně

Politická situace ve světě, ale i v samotném SSSR a NDR doznala značné změny na počátku 80. let 20. století, kdy nastalo jakési oteplení vztahů mezi Západním a Východním blokem. Jako příklad může posloužit věta, který pronesl americký prezident Ronald Reagan v Berlíně u Braniborské brány roce 1987: *„Generální tajemníku Gorbačove, pokud usilujete o mír, o blahobyt v Sovětském svazu, o uvolnění, přijďte sem, k této zdi. Pane Gorbačove, otevřete tuto*

---

¹² Friedman, N. Studená válka. Brno: CP Books a. s., 2005. S. 34.

¹³ Tamtéž. S. 35

bránu. Pane Gorbačove, zbourajte tuhle zeď.“¹⁴ Toto bylo předtím nemyslitelné, aby jedna ze soupeřících stran, která ovládala Berlín, takto otevřeně vyzývala tu druhou k otevřenému jednání a jasným úkolům. Prozatím toto prohlášení z roku 1987 zůstalo bez odezvy.

O dva roky později v roce 1989 byla situace zcela jiná. NDR opustilo toho roku masově v krátkém časovém horizontu 800.000 obyvatel.¹⁵ Toto číslo již nešlo přehlédnout, SSSR a NDR se začaly těmito hromadnými útekami akutně zabývat. Proto stranické vedení SED v NDR svolává na 9. listopadu 1989 tiskovou konferenci, kterou přenáší rádia i televize. SED připouští neúnosnost situace a připouští diskuzi o změně na hranicích. Důležitý je pak projev Güntera Sabovskiho. Podle jeho poznámek, které předčítá, je jasné, že podle usnesení ministerské rady jsou cesty do Západního Německa povoleny přes všechny hraniční přechody. Na otázku, od kdy vstupuje toto nařízení v platnost, odpovídá Sabovski shromážděnému davu, ihned. Byla to však chyba, kterou již nešlo napravit (neboť jak se později ukázalo, toto nařízení ještě nebylo oficiálně schváleno). Po celé délce zdi se začalo spontánně slavit. Po 28 letech byl tak osud Berlínské zdi, jednoho z nejvýznamnějších symbolů studené války, zpečetěn.

Touto událostí pro mnohé začíná rozklad systému koexistujících dvou německých republik založených na zcela protichůdných politických hodnotách, který vyvrcholí o jedenáct měsíců později jejich opětovným znovusjednocením.¹⁶

---

¹⁴ Berlínská zeď. Na Wikipedie otevřená encyklopedie. Stránka naposledy editována v 31. 3. 2012 v 9:13. [cit. 1. 4. 2012]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Berlinskazed>>.

¹⁵ Berlínská blokáda. Totalita. [cit. 10. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/berlinblok>>.

¹⁶ Gaddis, J. Studená válka. Praha: Slovart, 2006. Passim.

3. Charakteristika režimů

Cesta ke znovusjednocení nebyla tak jednoduchá a krátká, jak by se na první pohled mohlo zdát. Ještě mnoho času uteklo a mnoho problému muselo být vyřešeno, než Německo mohlo slavit své znovusjednocení. Pro pochopení situace, je třeba nejdříve popsat a vysvětlit charakteristiku režimů obou republik, před tím než bude vysvětlen samotný proces sjednocení dopodrobna.

3.1. Spolková republika Německo

Preambule ústavy z 23. května 1949

„Im Bewusstsein seiner Verantwortung vor Gott und den Menschen, von dem Willen beseelt, seine nationale und staatliche Einheit zu wahren und als gleichberechtigtes Glied in einem vereinten Europa dem Frieden der Welt zu dienen, hat das Deutsche Volk in den Ländern Baden, Bayern, Bremen, Hamburg, Hessen, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Schleswig-Holstein, Württemberg-Baden und Württemberg-Hohenzollern, um dem staatlichen Leben für eine Übergangszeit eine neue Ordnung zu geben, kraft seiner verfassungsgebenden Gewalt dieses Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland beschlossen. Es hat auch für jene Deutsche Das gesamte Deutsche Volk bleibt aufgefordert, in freier Selbstbestimmung die Einheit und Freiheit Deutschlands zu vollenden.“¹⁷

3.1.1. Národní hospodářství

Díky správě tří demokratických zemí mohla v SRN již od počátku fungovat tržní ekonomika. Aby se ekonomika zcela zničeného státu mohla rozvinout a rozjet na plné obrátky, bylo zapotřebí velké finanční podpory, která se SRN dostala v podobě Marshallova plánu. Změna fungování a principu trhu byla zcela na místě (trh, který byl během války

---

¹⁷ Německý lid, vědom si své odpovědnosti před Bohem, ve spolkových zemích Baden, Bayern, Bremen, Hamburg, Hessen, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Schleswig-Holstein, Württemberg-Baden und Württemberg-Hohenzollern, se usnesl za pomoci své ústavodárné síly na nové ústavě Spolkové republiky Německo, kterou si stanovuje zachovat si svou národní a politickou jednotu a sloužit jako rovnocenný partner ve sjednocené Evropě a míru si ve světě. Celý německý národ je tím vyzván ke svobodnému seburčení jednoty a svobody Německa.

Přeložil: Z. Chalaš.

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Document archiv. [cit. 12. 3. 2012]. Dostupné z: <www.documentarchiv.de>.

orientován na zbrojní průmysl, byl pro demokratickou a mírovou ekonomiku zcela nevhodný).

Díky těmto faktorům ekonomika SRN stále rostla. S tím, jak toto hospodářství rostlo, rostla i provázanost hospodářství SRN ke světové ekonomice.

Přesto se západoněmecká ekonomika posléze v průběhu sedmdesátých let a počátkem let osmdesátých dvacátého století potýkala s potížemi, kterými byly:

- Důsledky ropných krizí z let 1973 a let 1978-1979, kdy se promítlo prudké zvýšení cen energií a surovin do cen německého exportu.
- Německý export nebyl ovlivněn jen zvýšením cen surovin, ale také uvolněním směnného kursu německé marky a její předchozí revalvace, což vedlo k dalšímu zdražení německého zboží v zahraničí.
- Vysoký růst mezd zejména ve zpracovatelském a těžebním průmyslu ztížil konkurenceschopnost německých výrobců, současně se začala projevovat i zvýšená konkurenceschopnost výrobců nově industrializovaných zemí a také Japonska.
- Projevil se také populační faktor, kdy se na trhu práce začaly objevovat silné poválečné ročníky.¹⁸

3.1.2. Politická situace

Díky zavedení demokracie se SRN od svého počátku mohla považovat za stabilní z hlediska politického systému. Spolkovou moc představuje spolkový prezident, volen Spolkovým sněmem, jehož funkční období trvá 5 let. Výkonná moc spočívá v rukou spolkové vlády, které předsedá spolkový kancléř, systém se nazývá kancléřský parlamentarismus. Prvním kancléřem v SRN se stal Konrad Hermann Joseph Adenauer (CDU). Poprvé do svého úřadu nastoupil 15. září 1949 a setrval v pozici kancléře až do 16. října 1963. Jeho úlohou bylo začlenění SRN zpět do západního světa. Za jeho éry byly ratifikovány důležité mezinárodní smlouvy např. Evropské hospodářské společenství v letech 1957/1958. Nedokázal však

---

¹⁸ Cihelková, E. Holub A. Jakš, J. USA-Japonsko-SRN. VŠE v Praze: Praha, 2003. S. 106

zabránit stavbě berlínské zdi (započata 13. srpna 1961), jejíž pád se stal za několik desetiletí jedním z hlavních symbolů německého znovusjednocení a pádu železné opony vůbec.

Vláda CDU/CSU trvala i po Adenauerově odchodu až do roku 1969, kdy se k moci dostala koalice SPD/FDP v čele se spolkovým kancléřem Willym Brandtem (SPD). Tato koalice však nevydržela nástup konzervatismu na začátku 80. letech 20. století.

Nástup konzervatismu zachytila strana CDU/CSU, která v roce 1982 vyhrála volby v čele s Helmutem Kohlem (CDU). Prosazovala se privatizace, deregulace a odbourávání některých subvencí. Kohlův kabinet posléze přivádí SRN k nejdůležitějšímu rozhodnutí a kroku, tj. k německému znovusjednocení. Helmut Kohl si udržel status kancléře i v nové epoše sjednoceného Německa až do 27. října 1998.

Křesťanskodemokratická unie (Christlich Demokratische Union)¹⁹

Strana založena 26. června 1945 v Berlíně. Jedná se o politickou stranu konzervativní, která prosazuje obranu soukromého vlastnictví. Její jednání bylo hodně zaměřeno proti projevu komunistického režimu. Po prohraných volbách roku 1969, kdy přepustila pozice koalici SPD/FDP, také dosti silně proti této vládě vystupovala, aby posléze její výsledky přijala pozitivně.

Křesťanská sociální unie Bavorska (Christlich Soziale Union in Bayern)²⁰

Založena 13. března 1945 v Mnichově a Würzburgu. Tato strana je politicky činná výhradně ve spolkové republice Svobodný stát Bavorsko. Ve zbytku spolkových zemí zastává její pozice CDU. Na celorepublikové úrovni vystupují v koalici s názvem CDU/CSU. Strana leží na pravici politické osy právě tak jako CSU.

Svobodná demokratická strana (Freie Demokratische Partei)²¹

Založena 12. prosince 1948 v Heppenheim (město na území spolkové republiky Hesensko). Vznikla sloučením několika liberálních stran a dodnes tento styl zastává. Její orientace je středo-pravicová. Hlavní cílovou skupinou jsou voliči ze střední vrstvy a také vzdělaní intelektuálové. Prosazuje minimální zásahy státu do života občanů, požaduje soukromé vlastnictví a volný trh.

---

¹⁹ CDU, 1950 - 1980. Christlich Demokratische Union [cit. 12. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://www.hdg.de/lemo/html/DasGeteilteDeutschland/PolitischeParteien/CDU1950-89.html>>.

²⁰ Geschichte. Christlich Soziale Union in Bayern. [cit. 13. 3. 2012]. Dostupné z <<http://www.csu.de/partei/geschichte/index.htm>>.

²¹ Geschichte. Freie Demokratische Partei. [cit. 14. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://www.fdp.de/Geschichte/324b118/index.html>>.

*Sociálně demokratická strana Německa (Sozialdemokratische Partei Deutschland)*²²

Vznikla v roce 1876 v městě Gotha (spolková republika Thüringen). Je pokládána za jednu z nejstarších a také nejpočetnějších politických stran na světě. Její kořeny sahají do dělnických hnutí.

Se změnou politické situace po pádu berlínské zdi se strana SPD z NDR distancovala od oficiálního prohlášení NDR a přihlásila se k vizi „Jednota německého národa.“

3.1.3 Členství SRN v důležitých mezinárodních organizacích

SRN byla členem mnoha mezinárodních organizací. Prvním krokem k začlenění do zemí Západního bloku byla účast v Evropském společenství uhlí a oceli (1951/1952). SRN stála za zrodem tehdejšího Evropského hospodářského společenství (1957/1958) spolu s dalšími 5 evropskými státy (Belgie, Nizozemí, Francie, Lucembursko a Itálie). Tato organizace se dá pokládat za předchůdce dnešní Evropské unie.

Dalším důležitým milníkem bylo připojení k Severoatlantické alianci (NATO) v roce 1955.

Díky členství SRN v EHS a NATO mohlo později sjednocené Německo v těchto organizacích zůstat a jeho spolupráce s nimi, fungování v jejich strukturách dále mohlo být plně uznáváno zahraničními partnery.

3.2. Německá demokratická republika

Preambule ústavy ze 7. října 1949

„Von dem Willen erfüllt, die Freiheit und die Rechte des Menschen zu verbürgen, das Gemeinschafts- und Wirtschaftsleben in sozialer Gerechtigkeit zu gestalten, dem gesellschaftlichen Fortschritt zu dienen, die Freundschaft mit anderen Völkern zu fördern und den Frieden zu sichern, hat sich das deutsche Volk diese Verfassung gegeben.“²³

---

²² Geschichte der Partei. Sozialdemokratische Partei Deutschland. [cit. 13. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://www.spd.de/gesichte>>.

²³ Touto ústavou si německý národ naplněn touhou a odhodláním stanovuje zachovat svobodu a lidská práva, zajistit společenský a hospodářský život v sociální spravedlnost, pomáhat zlepšovat vědecký pokrok, prohlubovat přátelství s jinými národy a zajišťovat mír.
Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik, 7. říjen 1949.
Přeložil: Z. Chalaš.

3.2.1. Národní hospodářství

NDR musela z ideologických důvodů odmítnout Marshallův plán pro obnovu poválečné Evropy. Nezbylo nic jiného, než se podřít modelu národního hospodářství podle SSSR, který praktikoval tzv. centrálně plánované hospodářství, které bylo kontrolováno Státní plánovací komisí. SPK byla centrálním plánovacím orgánem ministerské rady pro plánování a rozvoj socialistického národního hospodářství. Komise byla zodpovědná za koordinaci a vedení pětiletých (od roku 1951) ekonomických plánů v národním hospodářství. Tyto plány byly pro ekonomiku zcela stěžejní, přesně se uvádělo, kolik se bude vyrábět kterého zboží, kde se bude vyrábět za jakou cenu, systém určoval třeba i mzdy za odvedenou práci atd. Tento systém ekonomiky je uzavřený a zcela ignoruje systém nabídky a poptávky, který je základem dnešních moderních ekonomik.

Podniky patřily státu nebo místním vládám, přesto byl ponechán i nepatrný prostor pro soukromou sféru, což se naopak nedalo říci o sousedící ČSSR. Tyto podnikatelské aktivity se mohly odehrávat především v obchodu, průmyslu a řemesle, jak lze vyčíst v následující tabulce.

Tabulka 2: Porovnání státní a soukromé sféry v NDR

Oblast	Státní sféra		Soukromá sféra	
	1970	1988	1970	1988
Zemědělství	87,5	89,6	12,9	10,4
Průmysl	83,2	97,6	16,8	2,4
Stavebnictví	80,6	91,8	19,3	8,2
Doprava	94,2	98,2	5,8	1,8
Obchod	86,7	91,8	13,3	8,2
Celkem	85,0	95,7	15,0	4,3

Zdroj: Institut für angewandte Wirtschaftsforschung, Berlin, 1990

Soukromá sféra to však v NDR neměla jednoduché. Státní centrální banka nařizovala, že soukromně podnikající osoby sice smějí provádět finanční transakce, ale nesmějí držet hotové

prostředky, které jim byly hned odebírány za účelem financování jiných důležitějších potřeb v rámci pětiletého plánu.

Po celé čtyřicetileté období trvání NDR byly patrné jakési vnitřní snahy o ekonomické reformy. Přesto v této zemi vydržela až do znovusjednocení centrálně plánovaná ekonomika, která podléhala splnění cílů politických.

3.2.2 Politická situace

V NDR se chopila moci vláda jedné politické strany, a to strana SED. Tato strana byla založena 21. dubna 1946 v Berlíně. Za této éry se vystřídali v čele strany pouze tři její generální sekretáři. Byli jimi Walter Ulbricht (24. června 1950 – 3. května 1971), Erich Honecker (3. května 1971 – 18. října 1989) a Egon Kreuz (18. října – 6. listopadu 1989).²⁴

Ideologický kult stalinismu byl po roce 1945 přenesen do východoevropských zemí včetně sovětské okupační zóny v NDR. Po smrti Stalina v roce 1953, resp. po XX. sjezdu KSSS v roce 1956, se komunistické strany v jednotlivých zemích Východního bloku včetně NDR snažily způsob vlády této osobnosti spíše udržet, třebaže formálně, slovně byl ve většině z nich kult osobnosti odmítnut. Podstatné rysy však přetrvaly:

- Diktatura stranického vedení.
- Ideologický názor, strana má „vždycky pravdu.“
- Organizační princip hierarchického „demokratického centralismu.“
- „Nomenklaturní“ systém v kádrové politice.
- Organizační, vzdělávací a informační monopol státostrany.
- Ideologie „marxismu–leninismu“ stmelovala mocenské elity a měla získávat nové přívržence.

---

²⁴ Gaddis, J. Studená válka. Praha: Slovart, 2006. Passim.

➤ Odpůrce zastrašovat terorem. Pronásledovat Státní bezpečností a justicí, proti menšinám které aktivně usilují o změnu systému.²⁵

Politická situace se držela stále stejných not až do osmdesátých let dvacátého století, kdy se začaly dít značné politické změny. Jednou z prvních změn byla volba generálního tajemníka ÚV KSSS, kdy do funkce 15. března 1985 nastoupil Michail Sergejevič Gorbačov. Ten se pokoušel o zlepšení fungování komunistického systému jak v samotném SSSR, tak i v jeho satelitech, kterým byla samozřejmě stále NDR.

Jeho nejdůležitější rozhodnutí bylo opuštění Brežněvovy doktríny²⁶ roku 1988, což umožňovalo zemím Východního bloku rozhodovat o svých vlastních vnitřních otázkách, to následně vedlo k sérii politických převratů v roce 1989.

9. listopadu 1989 se začaly otvírat hraniční přechody a bourat jeden za symbolů studené války – berlínská zeď.

Významným bodem bylo ústavní zrušení SED jako vedoucí strany v NDR k 1. prosinci 1989. Díky tomuto ústupku ze strany SSSR se v NDR mohly konat první a poslední svobodné volby. Datum jejich konání bylo vypsáno k 18. březnu 1990.

---

²⁵ Weber, H. Dějiny NDR. Praha: Lidové noviny, 2003. S. 11, 12.

²⁶ Brežněvova doktrína: Doktrína omezené suverenity socialistických zemí. Vyplývala z logiky sovětského chápání tzv. socialistického internacionalismu, jež vycházela z teze, že zájmy socialismu a vztahy mezi státy mají absolutní prioritu. Dávala tak SSSR právo intervenovat v jakékoliv zemi socialistického bloku.

4. Příčiny pádu režimu v NDR a znovusjednocení

Tato kapitola se bude zabývat hned několika příčinami a pohledy, které vedly k pádu komunistického režimu NDR a které posléze právem vyústily v již zmíněné znovusjednocení Německa.

Podkapitoly 4.2. a 4.3. volně navazují na podkapitulu 4.1. - Příčiny ekonomické. Jmenované podkapitoly se dotknou přítomnosti. Problém znovusjednocení není v současném Německu považován za uzavřenou kapitolu historie, nýbrž je to odkaz minulosti, se kterým se mnozí občané, spolkové republiky a města vyrovnávají dodnes.

4.1. Příčiny ekonomické

Poohlédne-li se člověk za ekonomickými příčinami pádu režimu v NDR, dospěje k názoru, že samotná centrálně plánovaná ekonomika svou nedokonalostí a nedostatkem vytvářela celou škálu podnětů pro nespokojené obyvatelstvo. Vše bylo umocněno, tím, že státní dluh NDR za vlády Erica Honeckera rychle narůstal.

Nedostatek valut pro nákup konsumního zboží vedl v NDR nakonec k hospodářské spolupráci se SRN i přes jejich neslučitelnost režimů. Vztah působil na NDR více, než byla ochotna si to připustit.

Ministerium für Staatssicherheit²⁷ vydalo v roce zprávu 1987, že stále stoupá počet obyvatel, kteří srovnávají svou osobní spotřebu s tím, co bylo dostupné na trzích v Západním Německu. Snaha přiblížit se svému demokratickému sousedovi i přes značné snahy se NDR zkrátka nepovedla. Jako ukázka může posloužit údaj z roku 1989, kdy HDP na jednoho obyvatele v NDR dosahoval pouze 33% SRN.²⁸

Ekonomika se nacházela v takovém postavení, protože jakýkoli podnik musel předstírat, že ke své výrobě potřebuje daleko větší množství surovin, než sám spotřeboval. To proto, aby získal více zdrojů na začátku své produkce pro případ, že by některý z jeho dodavatelů neposkytl, co by jinak měl. Stanovený ekonomický plán vládou se firmám nevyplatilo neplnit,

---

²⁷ Ministerium für Staatssicherheit: Vnitřní tajná služba a rozvědka v NDR. Toužila proniknout do myšlení všech východních Němců. Jejimi informátory bylo dle informací na 400.000 lidí z celkového počtu 16 miliónu obyvatel NDR. Ti donášeli na své rodinné příslušníky, sousedy, spolužáky, kamarády.

²⁸ Buchheim, Ch., Vaničková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem, 2011. S. 174.

ale na druhé straně ani nepřekračovat. Takovým základním úspěchem a předpokladem byla nenápadnost.

Právě nenápadnost a plnění příkázaného plánu, který vůbec nebral v potaz potřeby zákazníků, se projevoval v rovině služeb a zásobování obchodů. Obyčejný lid začínal mít nedostatek „po krk“. Stávalo se, že lidé museli někdy čekat na zcela obyčejné zboží jako toaletní papír několika hodinové fronty. Luxusnější zboží jako obkladačky do koupelny či elektronika, tak na tyto věci se čekalo i několik let.

Proto byla založena organizace Initiative für Frieden und Menschen Rechte,²⁹ která kritizovala vedení SED za její ekonomické jednání. IFM se nelíbilo, že sice rostou důchody tamějšího obyvatelstva, ale přesto chybí uspokojení základních potřeb na domácím trhu. Forma vládního řešení proti této kritice v podobě skrytého zdražování, kdy bylo prodáváno údajně nové zboží, které se však ocitlo jen a pouze v novém obalu, vyvolalo opět negativní náladu, emoce a reakce mezi lidmi.

Situace byla vyhrčená. Dne 5. října 1989 došlo k vyhodnocení celé řady analýz členy vedení SED a jejich následné reakce a vyjádření ke stavu ekonomiky v NDR. Prohlášení se neslo v kontextu, že i přes značné změny a apely na stranické vedení nedochází ke zlepšení kvality výrobků, služeb a zásobování mezi podniky. A tak ekonomické problémy centrálně plánované ekonomiky vydržely až do samotného konce existence NDR.³⁰

4.2. Němci za znovusjednocení platí

Spojení dvou států v jeden celek si vyžádalo i značné finanční náklady. Minimálně musela být centrálně plánovaná ekonomika NDR přetransformována na ekonomiku tržní, která panovala v SRN.

V roce 1991 se proto v Německu zavedla daň tzv. Solidaritätzuschlag (platnost do roku 2019), aby se mohly financovat projekty a plány na odstranění problémů spojených se znovusjednocením. Za 23 let se na této zvláštní dani vybralo již 200 miliónů Euro, ale výsledek stále není tak patrný, jak by bylo žádoucí. Celková suma za znovusjednocení je totiž odhadována na 1,5 bilionu Euro.

Kdo by si myslel, že díky finanční pomoci východním Němcům se hned zlepšili podmínky na živobytí, ten je na omylu. Hned po znovusjednocení stoupla v NDR nezaměstnanost, a to i

---

²⁹ Initiative für Frieden und Menschen Rechten: Iniciativa za mír a lidská práva.

³⁰ Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem, 2011. Passim.

přes fakt, že se objevilo přes 250.000 tisíc pendlerů. Pád zde zaznamenala například i průmyslová výroba.³¹

4.3. Západní versus Východní Němci

S porovnání se svými sousedy hlavně z východu tedy s Polskem a Českou republikou se znovusjednocení a transformace ekonomiky bere jako nepřilíš zdařilá. Proto se není čemu divit, že hlavně v nových spolkových zemích³² po znovusjednocení převládá názor, že rychlé sblížení obou států se ukázala být velkou chybou. Na jedné straně staré spolkové země (země, které se nacházely v SRN) cítí vystřízlivění a zklamání z investic do znovusjednocení, které do něho vložily a které se jim vracejí pomaleji, než očekávaly na začátku. Na straně druhé občané nových spolkových zemí si připadají jako druhořadí. Jejich země (myšleno NDR) se stala odbytištěm výrobků ze západního bloku. Zdaleka i průměrný plat ve spolkových zemích bývalé NDR nedosahuje tolik co ve starých spolkových zemích.³³

4.4. Sociální příčiny

Sociální příčiny a jejich analýza vedoucí ke spojení německých republik, také nelze opomenout.

Frustrace z nemožnosti ovlivnit dění ve vlastním státě, ve kterém žiju, je zajisté nejhorší věc, kterou si svobodný člověk ani neuvědomí. Této svobody a rozhodování sami o sobě si Východní Němci přáli dosáhnout.

Z dosavadního bádání vědců se zdá, že naprostá většina veřejnosti volila spíše cestu sžití se s režimem a jistého uzavření se do „Schneckenhäuser“³⁴ rodinného života.³⁵ Lidé si po dlouhá léta museli zvykat na to, že je daleko lepší do ničeho nemluvit a předstírat souhlas s režimem, aby jim např. dítě vzali do školy, nebo jim byl přidělen byt. Jednoduše vyjádřeno větou

---

³¹ Za znovusjednocení Němci stále platí. Průvodce ekonomickým světem, Měsíc.[cit. 1. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/za-znovusjednoceni-nemci-stale-plati>.

³² Nové spolkové země: Brandenburg, Mecklenburg–Vorpommern, Sachsen, Sachsen–Anhalt, Thüringen.

³³ Za znovusjednocení Němci stále platí. Průvodce ekonomickým světem, Měsíc.[cit. 1. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/za-znovusjednoceni-nemci-stale-plati>.

³⁴ Schnäckenhäuser: Šnečí ulita

³⁵ Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem. S. 188.

zakladatelem Neues Forum³⁶ Jensem Reichem: „... *im Privat alles Essen, alles sagen, aber draußen Angst haben, entweder Angst vor der STASI oder Angst haben vor dem Chef, oder Angst haben, es könnte die Reise nach dem Westen kosten, oder es könnte den Studiumplatz kosten...*“³⁷

Avšak s měnící se politickou situací na konci 80. let a počátkem 90. let 20. století se mění i nálada obyvatelstva. To se probouzí z letargie let minulých a pociťuje potřebu se veřejně a bez ostychu vyjadřovat k dění ve své zemi. Východoněmečtí občané si začali uvědomovat svá lidská práva a hodnoty, nechtějí již být součástí režimu. Chtějí získávat pravdivé a svobodné informace. Chtějí se svobodně rozvíjet a myslet.

Stále stejné opakující se problémy (nedostatek zboží, cenzura v tisku, nesvoboda, pošlapávání lidských práv...), burcování samizdatových autorů³⁸, ale i podepsání Helsinské konference z roku 1975, zapříčinilo to, že lidé pomalu začínali opouštět pomyslnou šnečí ulitu.

Východoněmečtí občané posléze sami vyšli do ulic demonstrovat proti komunistickému režimu a vlivu SSSR na jejich zem. Nechali se inspirovat událostmi v ostatních zemích jako Polsko či ČSR. V roce 1989 při oslavách 40. výročí založení NDR docházelo v Berlíně za pompézních oslav a ohňostrojů k bytí občanů. Nejmasovější protesty se konaly v Lipsku (tzv. Pondělní demonstrace). „*Die Stimmung in Leipzig ist über die Rede des neuen Generalsekretärs keineswegs euphorisch. Viele Menschen Glauber den Worten unserer Genossen nicht mehr.*“³⁹ Hlásila lipská tisková agentura Berlínu a také varovala, aby sem generální sekretář Egon Kreuz raději nejezdil, ten chtěl samozřejmě zklidnit situaci.

Další příkladem, jak situace NDR ke konci 80. let vypadala, je postoj občana z Halle, který charakterizoval svůj postoj k režimu jako „Antihaltung.“ SED se s tímto problémem setkávala stále častěji a také jakási členská pasivita znemožňovala provádět vnitřní reformy, ať již byly

---

³⁶ Neues Forum: Občanské hnutí, které vzniklo v době změn 9. září 1989, aby se veřejně mohlo angažovat v otázce znovusjednocení.

³⁷ „...v soukromí si všechno lidé řeknou, ale venku mají strach, buď strach ze Stasi nebo z šéfa, nebo prostě jen mají strach, že by je to (nesouhlas s režimem) mohlo stát cestu na Západ, nebo studijní místo...“

Přeložil: Z. Chalaš.

Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem. S. 188.

³⁸ Samizdatový autoři: Např. Rainer Eppelmann, Thomas Welz.

³⁹ „Nálada v Lipsku není vůbec euforická po projevu nového generálního sekretáře. Mnoho lidí už nevěří slovům našich soudruhů.“

Přeložil: Z. Chalaš.

Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem. 2011. S. 191.

dobře či špatně dělané. Tyto protesty ve všech větších Východoněmeckých městech ukazovaly již značnou agónii režimu, se kterou se sám nedokázal vypořádat.

V sociálních příčinách pádu režimu v NDR nelze také opomenout „exodus“ Východních Němců na Západ po otevření maďarských hranic s Rakouskem a také útoky přes německou ambasádu v Praze. Přes ni odešlo na Západ přes 14 000 Východních Němců. Tento čin dával velkou psychickou naději a podporu těm, kteří museli zůstat v NDR.

„Přišel jsem, abych Vám sdělil, že dnes bylo umožněno Vaše vycestování do Spolkové republiky Německo“, oznámil tehdejší ministr zahraničí SRN Hans-Dietrich Genscher bezmála pětitisícovému davu uprchlíků z balkonu ambasády. Druhá část věty už ale tehdy zanikla v nadšeném potlesku a jásotu Němců těšících se na svobodu.⁴⁰

4.5. Politické příčiny

Krátce po pádu berlínské zdi na začátku prosince roku 1989 byla vyškrtuta z ústavy vedoucí role SED. Do této doby něco zcela nemyslitelného a nepředstavitelného. Roku 1990 se situace v Německu výrazně a rychle měnila každým okamžikem. Heslem protestů, které se stále konaly, se stala věta „Wir sind ein Volk.“⁴¹ Stále větší byla touha a přání připojit se ke svému západnímu sousedovi, k SRN. V únoru roku 1990 začali poprvé vrcholní představitelé Helmut Kohl (SRN), Michail Gorbačov (SSSR), a Hans Modrow (NDR) veřejně mluvit a diskutovat u kulatého stolu o možném sjednocení obou států.

Posléze se 18. března 1990 konaly první a zároveň i poslední svobodné volby v NDR. Vítězem voleb se stala CDU.⁴²

Tabulka 3: Svobodné volby v NDR, 18. března 1990

Politická strana	Počet hlasů
CDU + Allianz für die Deutschland	48%
SPD	22%
PDS (pokračovatelka SED)	16%
Ostatní strany	14%

Zdroj: Weber, H. Dějiny NDR

⁴⁰ Západoněmecká ambasáda- přestupní stanice pro uprchlíky z NDR. ČT24. [cit. 3. 4. 2012]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet.zapadonemecka-ambasada-prestupni-stanice-pro-uprchliky-z-ndr>>.

⁴¹ „Jsme jeden národ.“

Přeložil: Z. Chalaš.

⁴² Weber, H. Dějiny NDR. Praha: Lidové noviny, 2003. S. 387.

Lothar de Mazière byl jako první předseda vlády NDR skutečně zvolen ve svobodných volbách. Hned při svém prvním projevu pronesl. *„Diese Einheit muss so schnell wie möglich kommen, aber ihre Rahmenbedingungen müssen so gut, so vernünftig und so zukunftsfähig sein nie nötig.“*⁴³

Ač tato vláda byla přelomová, tím, že byla demokraticky zvolena, nasedla do vlaku změn, které se děly na konci 80. let 20. století a které již nešlo zastavit. Vše vyvrcholilo až německým znovusjednocením.

4.6. Rakety létaly vzhůru

O půlnoci začaly létat rakety ohňostroje k nebi. Před říšským sněmem se shromáždil tisícíhlavý dav, aby slavil německé sjednocení. Na připraveném místě se rozvinula obrovská německá vlajka. Před vchodem do historické budovy stáli představitelé SRN – Willy Brandt, Oskar Lafontaine, Richard von Weizsäcker, Helmut Kohl a mezi nimi východoněmecký premiér Lothar de Mezière (ostatní členové vlády NDR, která v tento moment zanikla, nebyli vidět.)

Německo se sjednotilo po 327 dnech od pádu berlínské zdi. Po 45 letech od bezpodmínečné kapitulace ve druhé světové válce byla tahle fáze studené války u konce.⁴⁴

---

⁴³ „Jednota německého národa musí přijít co nejrychleji, ale její rámcové podmínky musí být nutně dobré, rozumné a budoucnosti schopné jako nikdy předtím.“

Přeložil: Z. Chalaš.

Stuhler, E. Die letzten Monate der DDR - Die Regierung de Mazière und ihr Weg zur deutschen Einheit. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2010. S. 11.

⁴⁴ Tamtéž. S. 10.

5. Postoj mocností ke sjednocení

Velký podíl na znovusjednocení Německa měl i vývoj zahraniční politiky a také vliv mocností (Francie, USA, SSSR, Velká Británie), které měly svá vojska na území těchto států. Jak velký byl jejich vliv a jak se světové mocnosti stavěly k této politické situaci, která ohrožovala mír studené války? To by měla přiblížit následující kapitola.

Myšlenka sjednotit Německo vzešla prvně od kulatého stolu SSSR v 70. letech 20. století. Sovětský svaz požadoval, aby na území těchto dvou států vznikl jen jeden, ale za to politicky neutrální stát. S takovou myšlenkou však neuspěl.

Na druhé straně se o sblížení států snažil i první spolkový kancléř Konrad Adenauer. Prikazovala mu to německá ústava, ale dobré politické vztahy se silnými Spojenými státy mu byly přednější než tento problém.

V dalším období studené války u žádné z velmocí k zásadnímu rozdílu ve směru sjednocení nedocházelo. Vše se zlomilo až v osmdesátých letech dvacátého století, kdy se v SSSR dostává k moci Michail Sergejevič Gorbačov. Přinesl do politiky „oteplení“ vztahů mezi Východem a Západem. V USA dochází také k výměně, kdy Ronalda Reagana na pozici prezidenta střídá začátku roku 1989 George Bush senior. Těchto politických změn využil spolkový kancléř SRN Helmut Kohl, kterému se tím otevřela cesta k vyjednávání o možné budoucí jednotě německého státu. Kohl přislíbil hospodářskou pomoc NDR, za podmínek zrušení vedoucí úlohy strany SED a vypsání nových řádných demokratických voleb.

Myšlenka spojeného Německa negativně zaměstnávala další mocnosti Francii a Velkou Británií. Vysloveně proti vzniku jednotného Německa se vyslovovala „železná lady“ Margaret Thatcherová⁴⁵, která spoléhala na podporu Francie. Ta jí svou podporu nabídla. Měsíc na to se postoj Francouzů obrátil a kývli také na myšlenku sjednocení.⁴⁶

---

⁴⁵ Margaret Thatcherová – předsedkyně britské vlády, 4. května 1979 – 28. listopadu 1990.

⁴⁶ Friedman, N. Studená válka. Brno: CP Books a. s., 2005. Passim.

Postoje mocností k problému znovusjednocení jsou vyjádřeny v několika bodech na následujících řádkách.⁴⁷

- USA požadovaly, aby se sjednocené Německo stalo členem NATO a Evropských společenství.
- Sovětský svaz usiloval o neutralitu sjednoceného státu a jednoznačně vystupoval proti jeho členství v NATO.
- Francie nezastávala sice tak vyhraněnou pozici, ale přesto byla odmítavá, a to zejména z obav, že znovusjednocené Německo zaujme dominantní pozici v Evropě, což by samozřejmě vedlo k oslabení samotné pozice Francie.
- Do diskuzí se zapojovalo i Polsko, které usilovalo o uznání hranic na Odře a Nise s novým německým státem.

Řešení těchto problémů pak přinesla tzv. jednání „dva plus čtyři“ (nebo také „2+4“), která vyústila v podpis Smlouvy o konečném uspořádání ve vztahu k Německu.

5.1. Smlouva o konečném uspořádání ve vztahu k Německu

Smlouva byla podepsána 12. září 1990 v Moskvě a jejími signatáři byli:

- NDR: Lothar de Mazière, premiér
- SRN: Hans Dietrich Genscher, ministr zahraničí
- SSSR: Eduard Ševarnadze (Schevardnadze), ministr zahraničí
- Francie: Ronald Dumas, ministr zahraničí
- USA: James Baker, ministr zahraničí

---

⁴⁷ Junek, A. Sociální reforma Hartz IV jako vyústění sjednocovacího procesu Německa. Praha, 2006. 58 s. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Vit Hloušek, Ph.D.

- Velká Británie: Douglas Hurd, ministr zahraničí

Smlouva obsahuje čtyři částí:

„1. První část: Německá armáda

V tomto bodě bylo ústředním tématem další působení cizích vojsk na území obou států a řešila se i otázka samotného fungování německé armády. Současně se oba německé státy dohodly, že na svém území (počítáno už jako jednotný stát) nepoužijí nikdy ozbrojené síly k vedení války.

2. Druhá část: Německé hranice

Německo se zavazuje dodržovat územní hranice, které byly vytyčeny po druhé světové válce. Dále nesmí vznášet žádné územní změny na hranicích se státy, které s ním sousedí.

3. Část třetí: Německá suverenita

Německu byla zaručena plná suverenita bez zásahu zvenčí, tím si Německo mohlo rozhodovat o svých vnitřních záležitostech samo. Připadlo mu právo členství v NATO a Evropských společenstvích.

4. Část čtvrtá: Řešeny formální náležitosti smlouvy. “⁴⁸

---

⁴⁸ Vertrag über die abschließende Regelung in Bezug auf Deutschland, 12. září 1990. [cit. 1. 4. 2012]. Dostupné z: <<http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/01/20JahrederWiedervereinigung/seite2plus4vertrag.cz>>.

6. Česko-německé vztahy, 90. léta 20. století

Čtyřicet let mělo Československo společnou hranici s oběma německými státy. Vztahy to byly vskutku komplikované, neboť Československo a NDR se nacházely ve stejném ideologickém bloku. Jakákoliv jejich snaha sblížit se s jejich demokratickým sousedem, tedy SRN, ať už politicky, ekonomicky nebo lidsky, budila vždy mezi nimi značnou nedůvěru. Dokonce existovalo i místo, tzv. trojmezí, kde se tyto tři státy setkávaly, ale nebylo to romantické místo, nýbrž se zde nacházely ostnaté dráty, minová pole a samostřily.⁴⁹ Toto opatření se nazývalo železná opona, která zmizela až počátkem 90. let 20. století s měnicí se politickou situací v Evropě.

6.1. Znovusjednocení? Ano, ale postupně

Období přelomu osmdesátých a devadesátých let dvacátého století lze v Evropě definovat jako sled rychle za sebou jdoucích politických událostí a změn, které zcela nabouraly zde panující stereotypy trvající desítky let.

Události neminuly jak ČSSR (od 23. dubna 1990 pojmenována jako ČSFR), tak i NDR, zdálo se, že právě tyto země zůstanou věrně komunistickému systému řízenému z Moskvy, ale opak byl pravdou. I zde byl hlas lidu nakonec vyslyšen a v obou zemích mohl být zaveden demokratický systém.⁵⁰

Symbolickým obrazem změn a obnovení spolupráce bylo společné stříhání ostnatého drátu železné opony mezi ČSSR a SRN. V prosinci 1989 tak za Československo a Spolkovou republiku činili oba ministři zahraničí Jiří Dienstbier (ČSSR) a Hans Dietrich Genscher (SRN). Dále na severovýchod od této hranice bylo oslavováno otevření hranic a stržení berlínské zdi jako neuvěřitelný zážitek, který mnoho německých občanů mohlo vyjádřit jen zvoláním: „To je šílenství.“⁵¹

I přes to vše Německo jako takové zůstávalo stále rozdělené na dva státy a nikdo z politických představitelů obou zemí, ale i celého světa si nepředstavoval, že proces

---

⁴⁹ Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem. S. 11.

⁵⁰ Zavedení demokratického systému: ČSSR - 17. listopadu 1989, ústavní změny však provedeny až v prosinci 1989. NDR - 1. prosince 1989; zrušena vedoucí úloha SED. Díky tomu se mohly konat svobodné demokratické volby následující rok.

⁵¹ Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem. S. 23.

znovusjednocení přijde tak brzy, konkrétně 3. listopadu 1990. Příkladem může být věta, kterou československý prezident Václav Havel pronesl při své zahraniční návštěvě obou německých států. „*Vůči mírumilovnému a demokratickému státu, ať už je jakkoli velký, není potřeba mít obavy a strach, nicméně proces opětovného sjednocení Německa musí být součástí celoevropského sjednocovacího procesu, musí probíhat postupně na základě jednání a ne nějak divoce.*“⁵² S jeho názorem se ztotožňoval i Jiří Dienstbier, který zastával názor, že ke znovusjednocení by mělo dojít nejdříve za 2 - 3 roky.

6.2. Československé požadavky

Postupem roku 1990 se ale situace v Německu vyhroutil a bylo tedy nanejvýš jasné, že dojde ke sjednocení již v tomto roce. Proto se československá vláda musela zabývat problémem participace na jednání „2+4“, protože vůči Německu chtělo Československo uplatňovat nároky, které se týkaly:

- zneplatnění Mnichovské dohody z roku 1938.⁵³
- reprobace právoplatnosti odsunu sudetských Němců
- začlenění ČSR mezi vítězné státy po 2. sv. válce

Bohužel Československo si své místo při jednáních o této smlouvě nevybojovalo. To i přes to, že sovětský ministr zahraničí Eduard Ševerandze⁵⁴ nabídl Jiřímu Dienstbierovi: „Hledám možnost, jak zapojit Polsko a Československo do přímých jednání a zajistit, aby uplatnily své zájmy.“⁵⁵ Stalo se tak 23. února 1990.

Neúčast na jednáních a slabý diplomatický tlak kritizoval i Luboš Dobrovský (náměstek ministra zahraničí, později ministr obrany). Vysloveně požadoval účast na těchto jednáních. Jako argumenty uváděl, že svou účastí zde Československo hájí a ukazuje svou příslušnost

---

⁵² Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem, 2011. S. 23.

⁵³ Mnichovská dohoda: Dohoda podepsána v Mnichově 29. září 1938. Čtyři země (Francie, Itálie, Německo, Velká Británie) se dohodly, že ČSR musí postoupit Německu pohraniční území tzv. Sudety, kde žilo německé obyvatelstvo.

⁵⁴ Eduard Ševerandze: Ministr zahraničních věcí SSSR, 1985 - 1990. Posléze v letech 1995 - 2003 gruzínský prezident.

⁵⁵ Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem, 2011. S. 202.

k vítězům 2. sv. války. Nakonec však zastal jiný názor, jak sám říká: „*Můj odpor nakonec zlomil Skubiszewski, který byl jakýmsi mým prvním učitelem diplomacie a já mu důvěřoval. On byl názoru, že bychom (svou účastí) minimálně zpochybnili jistotu svých hranic...*“⁵⁶

Avšak nejpodstatnější roli, proč se Československo nemohlo zúčastnit vyjednávání, měl Milan Kandár. Tento komunista, tvrdý zastánce režimu, vedl v této době československé velvyslanectví v Bonnu. Bylo mu jasné, že již brzy odejde z diplomatických vod, a tak o to více se snažil navázat kontakty s funkcionáři vyhnaneckých svazů, na úkor Československa a jeho zájmů.

Schválení hlavních bodů vypsanych výše se Československo v aktu „2+4“ tedy nedočkalo.

6.3. Smlouva o dobrém sousedství

Posléze sjednocené Německo muselo zcela logicky začít navazovat nové kontakty a uzavírat nové mezinárodní smlouvy. Německý stát začal jednat i východními zeměmi, které dříve spadali pod nadvládu SSSR. Výjimkou nezůstala ani ČSFR.

Po roce tvrdého politického a diplomatického jednání mezi Prahou a Berlínem byla podepsána Smlouva mezi Spolkovou republikou Německo a Českou a Slovenskou Federativní Republikou o dobrém sousedství a přátelské spolupráci, 27. února 1992.

Tímto paktem ČSFR dosáhla toho, o co se neúspěšně snažila dva roky předtím při marných pokusech dostat se na jednání u kulatého stolu o smlouvě „2+4.“

- *Uznávají skutečnost, že československý stát od roku 1918 nikdy nepřestal existovat*

- *Potvrzují Smlouvu ze dne 11. prosince 1973 o vzájemných vztazích mezi Spolkovou republikou Německo a Československou socialistickou republikou také ohledně nulity mnichovské dohody z 29. září 1938.*

- *Vzájemně respektují svou svrchovanou rovnost, územní celistvost, neporušitelnost svých hranic, svou politickou nezávislost, jakož i zásadu nevměšování do vnitřních záležitostí a zásadu zákazu hrozby silou nebo použití síly.*

---

⁵⁶ Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V., Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem, 2011. S. 205.

➤ *Spolková republika Německo bude podporovat úsilí České a Slovenské Federativní Republiky o vytvoření podmínek pro její plné začlenění do Evropských společenství.*⁵⁷

---

⁵⁷ Smlouva mezi Spolkovou republikou Německo a Českou a Slovenskou Federativní Republikou o dobrém sousedství a přátelské spolupráci, 27. února 1992.
[5. 4. 2012] Dostupné z:
<<http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/03/DeutschschischeBeziehungen/seitevetraggutenachbarschaft.cz>>.

7. Znovusjednocení v paměti

Jak vnímali okolnosti problému znovusjednocení obyčejní občané, kteří žili na území pomyslného trojúhelníku ČSR (potažmo ČSSR, ČSFR), NDR, SRN? Na tuto otázku se budou snažit odpovědět následující řádky. Zaznamenat, popsat, vyhodnotit postoje, názory a osobní prožitky doby počátku 90. let v tomto trojmezí byl stanoven jako primární cíl této práce.

Otázky výzkumu byly zaměřeny na témata jako pád berlínské zdi a německé znovusjednocení. Díky specifičnosti tématu se výzkum zaměřil na občany na obou stranách hranice jak německé, tak české, kteří jsou starší 30 let, neboť podmínkou při provádění výzkumu bylo, aby dotazovaným subjektům v době znovusjednocení bylo minimálně kolem 10 let.

Byly použity dva typy výzkumu.

- Písemný, dotazníky
- Orální výzkum⁵⁸

7.1. Písemný dotazník

Písemný dotazník byl rozdělen do dvou částí A a B. Část A vyplňovali lidé žijící v České republice. Část B byla určena Němcům. Oba dva dotazníky se snaží o co největší podobnost. Díky kulturním rozdílům, a také kvůli tomu, že se znovusjednocení odehrávalo na německé půdě, se nelze vyhnout drobným rozdílům v některých otázkách. K získání potřebných informací byl použit klasický papírový dotazník a internet.⁵⁹

Sebraná data byla setříděna, vyhodnocena a převedena do grafů.

---

⁵⁸ Autor se nechal inspirovat knihou: Pelikánová, H. Mücke, P. Vaněk, M. Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie. Fakulta humanitních studií UK 2007.

⁵⁹ Internetové dotazníky: <Www.vyplnto.cz>. <Www.fragebogen.tool.de>.

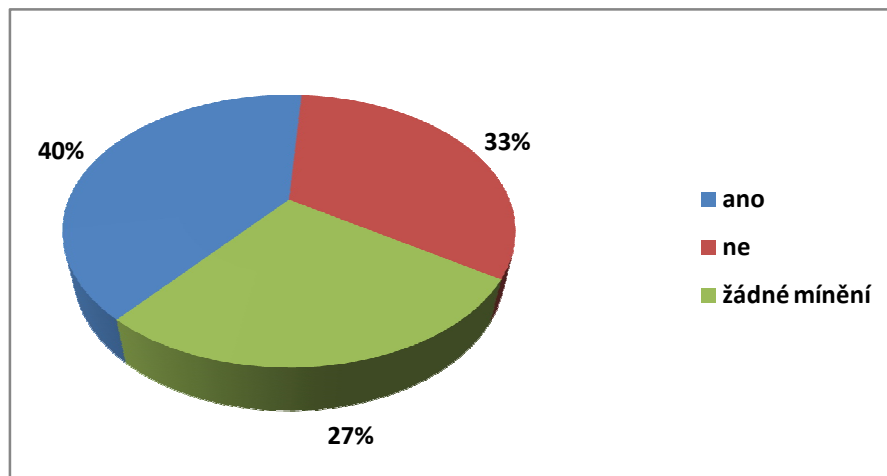
8. Znovusjednocení v paměti Čechů

Návratnost dotazníku u typu A byla vynikající. Z 80 papírových dotazníků jich bylo vráceno k vyhodnocení 61 (76%). Dále podle údajů ze serveru www.vyplnto.cz, byl dotazník stejného typu vyplněn 43 respondenty a jeho návratnost činí 32%.

8.1. Postoj obyvatel ČR ke sjednocení

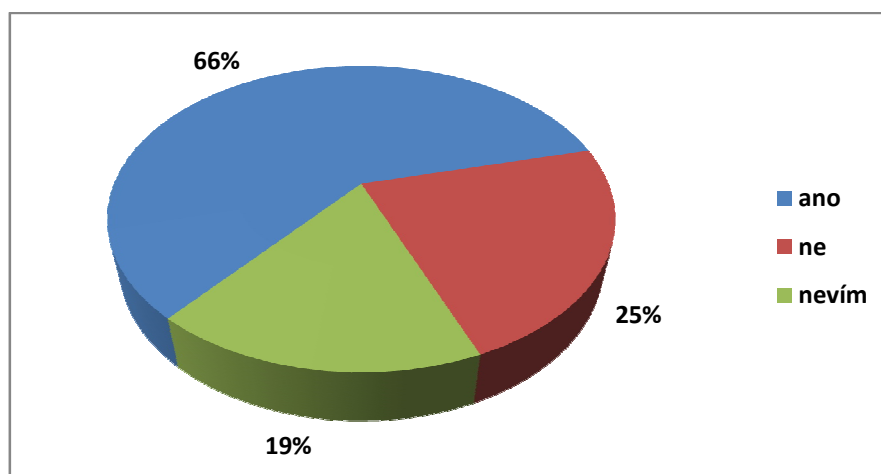
První analýza nabízí porovnání postoje Čechů k problému znovusjednocení s časovým odstupem 22 let.

Graf 1: Postoj obyvatelstva ČSR ke znovusjednocení, 1990

zdroj: graf č. 1. Jihočeská univerzita. Filozofická fakulta, přednáška Geschichte, Kultur und Politik II. 2010.

Graf 2: Postoj obyvatel ČR k znovusjednocení, 2012

Zdroj: Autor práce.

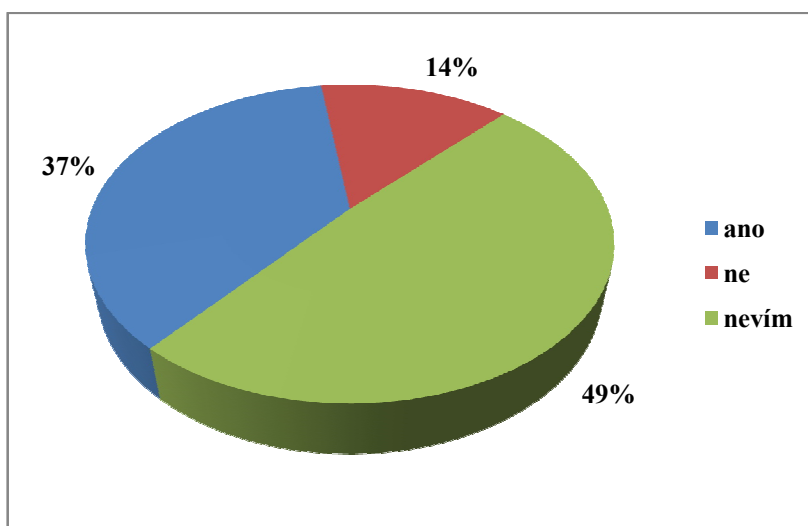
Z porovnání těchto dvou grafů vyplývá, že od prvního výzkumu v roce 1990 do současnosti se situace radikálně změnila. Na začátku devadesátých let se pro znovusjednocení vyjádřilo 40% dotázaných. Zatímco na tu samou otázku v roce 2012 odpovědělo „ano, byl jsem pro znovusjednocení Německa“ 66% dotázaných.

Nárůst je způsobem, tím, že v roce 1990 bylo znovusjednocení „žhavou“ událostí a nikdo z obyvatel nevěděl, co od nového státu na západní hranici České republiky očekávat. Přeci jen tu pořád byla značná nejistota z Německa jako agresora, kde se zrodila druhá světová válka.

Dalším bodem, který lze z grafů vyčíst, je procentuální rozdíl mezi těmi, kteří se vyjádřili, že neměli žádné mínění o této události. Rozdíl z grafů činí 16%. V tom lze spatřovat skutečnost, že v roce 1990 převládal v mladém demokratickém Československu stále pocit z minulého režimu, kdy bylo zvykem raději se k ničemu veřejně nevyjadřovat. Budování demokracie a řešení svých osobních problémů s tím spojených je zajisté druhým faktorem, který také dále ovlivnil toho číslo.

8.2. Byl tehdy v československých médiích prezentován pád berlínské zdi?

Graf 3: Prezentace pádu berlínské zdi

Zdroj: Autor práce.

Tato otázka byla položena respondentům proto, aby bylo zjištěno, zdali se československá média věnovala pádu berlínské zdi, když samo ČSR tehdy ještě jako komunistické mělo své vlastní vnitřní problémy udržet moc komunistické strany.

Výsledek této otázky je překvapivý. Plných 49% dotázaných neví, jestli tato historická událost, tedy pád berlínské zdi, byla vůbec nějak prezentována. Z toho plyne, nezájem občanů o tuto situaci a zaměření se na domácí politickou scénu, kde se již pomalu schylovalo k Sametové revoluci. Druhou variantou, proč tito občané při položení této otázky tápali, byl jednoduchý fakt, že si tyto věci zkrátka již nepamatují.

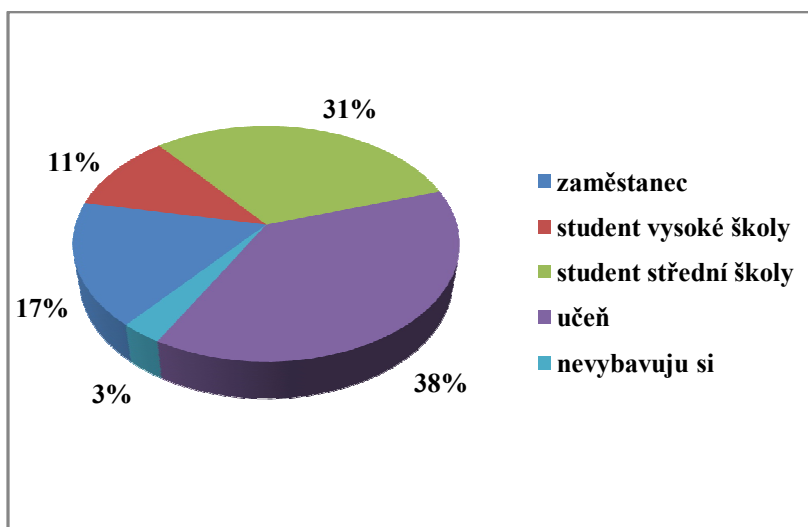
Naopak 37% respondentů zaškrtnulo ano, pád berlínské zdi byl prezentován. „Kde a jakým způsobem byl pád berlínské zdi prezentován?“ Vložená podotázka, aby bylo zjištěno, jak přes komunistickou cenzuru lidé získávali informace o podobných věcech, které by mohly narušit fungování komunistického režimu v ČSR. Pracovalo se s 37% respondentů, kteří v grafu číslo 2 odpověděli ano. Nejvíce se jich shodlo, že nejobektivnější informace o pádu berlínské se

k nim dostali z rádia Svobodná Evropa⁶⁰, posléze z novin, z televizního vysílání, šířením zprávy mezi sebou.

Pouze 14% dotazovaných se vyslovilo proti znovusjednocení. Jako důvod lze spatřovat strach z „Velkého Německa“, které by opět mohlo ohrožovat mír v Evropě.

8.3. Společenský status dotazovaných v době znovusjednocení

Graf 4: Společenský status

Zdroj: Autor práce.

Člověk jako takový je lehce ovlivnitelný společností, ve které se nachází a ve které žije. Nemusí to být nutně nějaký striktní politický diskurs, který bez diskuze ovlivňuje myšlení lidí. I obyčejné mezilidské vztahy a sociální uskupení tvoří myšlení jedince.

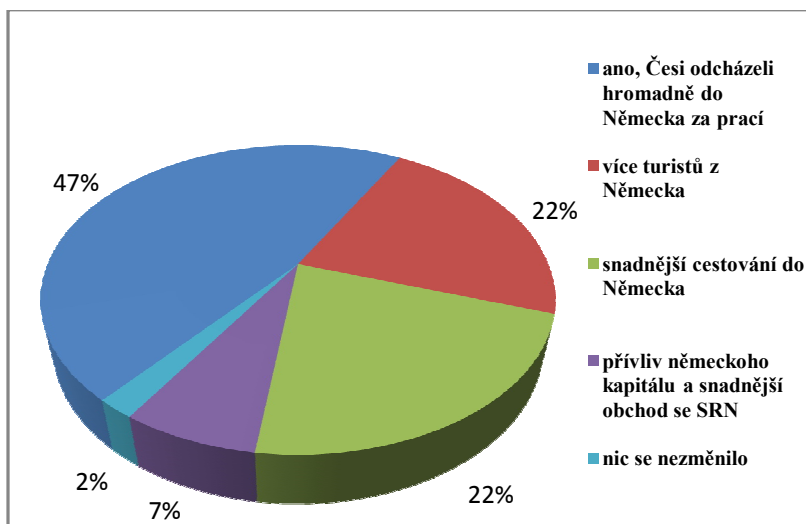
Další část výzkumu se tak zaměřila na určení společenského statusu zkoumaných subjektů, aby bylo zjištěno, jaké bude celkové společenské složení respondentů. Postoje k různým tématům a otázkám člověk nejčastěji přijímá na základě své účasti v různých sociálních skupinách a na základě svého dosaženého vzdělání.

Nejvíce, tedy 38% lidí ze všech dotázaných zaškrtnulo, že v době, kdy se Německo sjednocovalo, studovali na středních odborných učilištích jako učni, následování 31%, kteří uvedli svůj společenský status jako student střední školy, posléze 17% pracujících a 11% jako vysokoškolských studentů.

⁶⁰ Svobodná Evropa: Rozhlasová organizace založená Kongresem USA pro šíření objektivních informací v diktátorských režimech.

8.4. Co se změnilo po německém znovusjednocení v ČSFR (potažmo v ČR)?

Graf 5: Viditelná změna po znovusjednocení

Zdroj: Autor práce.

Zadání této otázky je jasné. Má jí být zaznamenáno a zhodnoceno, jak se změnila situace po německém znovusjednocení a co přineslo sjednocení ČSFR.

Téměř polovina respondentů odpověděla, že Češi začali hromadně odcházet do již sjednocené SRN za lepší pracovní příležitostí. Vidinou byl větší výdělek⁶¹, zlepšení v cizím jazyce a nabrání životní zkušenosti.

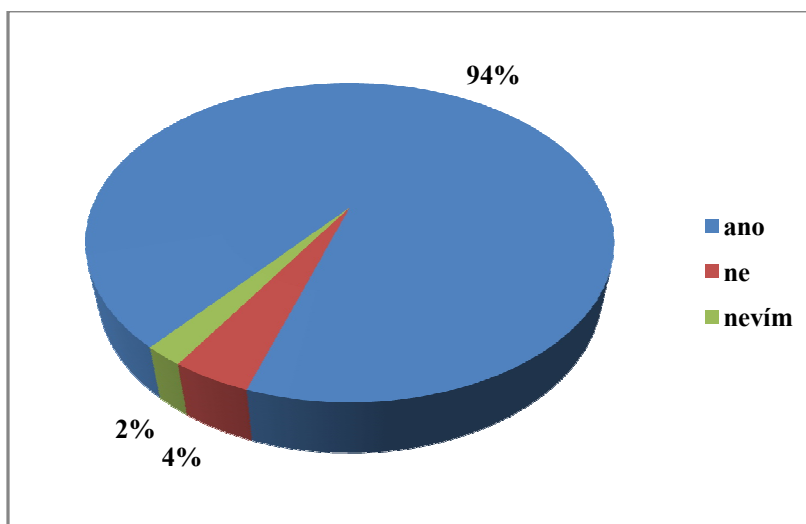
22% dotázaných se domnívá, že k nám začalo proudit více turistů z Německa. Zajisté po pádu železné opony a režimu se ČSFR začala otvírat světu. Převažovali turisté z bývalého Západního Německa a západního světa celkově. Byli bohatší, a tak si mohli dovolit objevovat zapomenuté krásy východních zemí.

Odpověď příliv německého kapitálu (7%) stojí také za zamyšlení. Může za tím být viděna snaha německých firem, pro které mnohé východní země včetně ČSFR byly novým potencionálním trhem, odbytištěm jejich výrobků a menším finančním zatížením z hlediska pracovních sil i zajímavým trhem práce (německé firmy v ČR).

⁶¹ Kurs v roce 1993: 1 Kč/ 17, 955DM.

8.5. Myslíte si, že ještě dnes existují rozdíly mezi Západními a Východními Němci?

Graf 6: Rozdíl mezi Východními a Západními Němci

Zdroj: Autor práce.

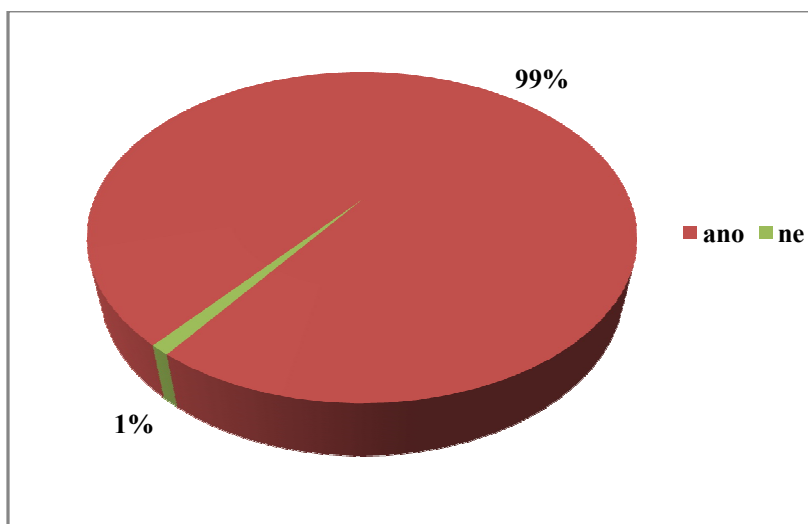
Proč tato otázka? Přeci jen čtyřicet let vzájemného odtržení a zcela odlišný vývoj v rychle se vyvíjejícím 20. století je dlouhá doba, která poznamená mentalitu lidí.

Samotní Němci o tomto mezi sebou a natož s cizinci mluvit nechtějí. Graf vyjadřuje mínění 94% respondentů, kteří si myslí, že i dnes existují rozdíly mezi Západními a Východními Němci.

Výmluvný může být rozhovor, který vedl autor práce s jedním postarším pánem při svých cestách po německy mluvících zemích. Tento rozhovor se udál v autě na cestě mezi německými městy Passau a Würzburg (tehdejší SRN) v létě roku 2011. Zmíněný pán se rozpovídal na toto téma. Prozradil, že pochází z menší vesnice poblíž Lipska (bývalá NDR). Podle jeho slov je zde těžké sehnat práci, která by odpovídala vzdělání člověka a která by byla dobře placena. Jako vystudovanému inženýrovi ve strojním průmyslu se mu prý vyplatí za práci dojíždět až k Mnichovu. Kde dostane nesrovnatelně větší plat, asi o 1500 Euro více, než v místech, odkud on pochází. Domů se vrací každých 14 dnů a i přes náklady na benzín a ostatní výdaje s tím spojené je na tom lépe, než kdyby pracoval poblíž svého domova.

8.6. Znáte jména jako George Bush senior, Michail Gorbačov, Erich Honecker, Helmut Kohl a Lothar de Maizère?

Graf 7: Jména státních činitelů

Zdroj: Autor práce.

Šestá otázka se zaměřila na jména politiků, kteří tahali za nitky státnického vedení v různých zemích (NDR, SRN, USA, SSSR). Tyto jména sehráli důležitou roli v celém procesu sjednocení Německa. Mnoho z nich zůstalo ve funkci i poté a nepřímě ovlivňovali dění v ČSFR/ČR díky smlouvám, které mezi sebou ČSFR a SRN podepsali.

Otázkou mělo být zjištěno, zda tato jména patří propadlíšti dějin, nebo se stále ukrývají někde v mysli lidí. Odpověď ano od 99 % respondentů jasně ukazuje, že tehdejší političtí představitelé zahraničních států nebyli známi pouze na domácí politické scéně, ale mluvilo a psalo se o nich i v zahraničních médiích.

Dnešní občané České republiky si nejčastěji pamatují jméno Michaila Gorbačova (viz Graf 7.1.). Tento generální tajemník ÚV KSSS ovlivňoval každodenní dění v ČSSR, díky tomu, že toto státní zřízení patřilo pod vliv Sovětského svazu.

Druhé nejčastěji označené jméno bylo George Bush senior. Nacházel se v opozici proti výše zmiňovanému Michailu Gorbačovovi. Každé jeho mezinárodní vyjádření, týkající se mezinárodní politiky USA bylo ostře sledováno zeměmi Východního bloku a následně

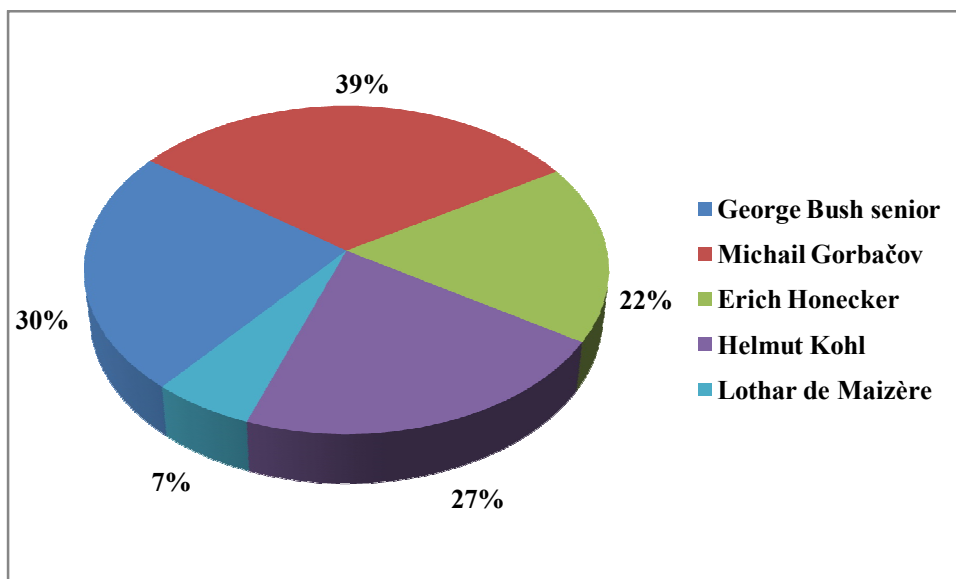
popisováno v tehdejší tisku, kde se o USA globálně mluvilo jako o Kapitalistech ze Západu.⁶² V úřadu zůstal ještě v dalších letech po pádu blokového uspořádání.

Helmut Kohl, tato výrazná osoba znovusjednocení, spíše zůstala v paměti Čechů ze svého pozdějšího politického působení spolkového kancléře sjednocené Spolkové republiky Německo po roce 1990. Kdy se snažil navázat dobré vztahy právě s ČSFR (potažmo ČR

Možnost výběru jména Erich Honecker volilo 22 % respondentů.

Nejméně pouhých 7 % dotázaných obyvatel si vybavilo jméno Lothara de Maizèra. Toto nízké číslo lze přisoudit skutečnosti, že tento politický činitel předsedal demokratické vládě v NDR půlroku. Tím si nestihl udělat tak výrazné jméno a respekt v zahraniční politice.

Graf 7.1. Jména státních činitelů

Zdroj: autor práce.

⁶² Kapitalisté ze Západu: V období studené války se stal termín kapitalismus do jisté míry pejorativním označením nedostatků západního světa, používán byl ve velké míře především levicově smýšlejícími silami. Rovněž začal představovat ale i symbol západu, protiklad tehdejšího východního socialismu.

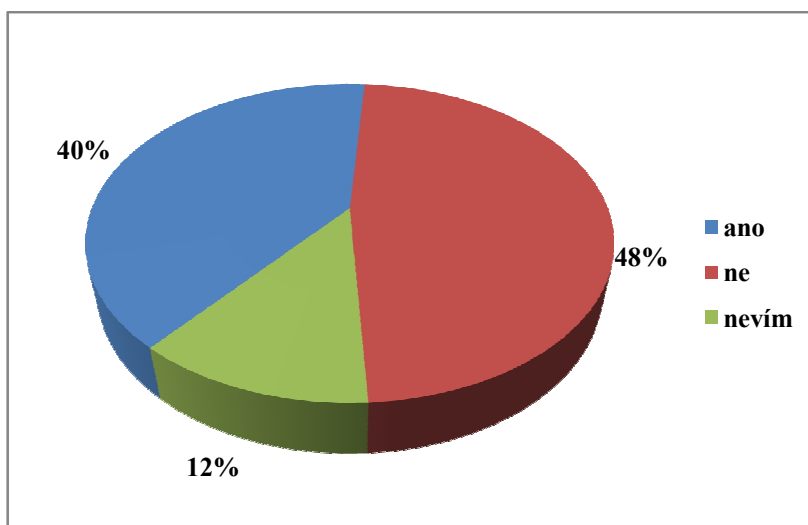
9. Znovusjednocení v paměti Němců

V této kapitole bude věnován prostor dotazníkům typu B, které vyplňovali Němci. Papírové dotazníky typu B se získávaly na několik etap. První dotazníky byly rozdány při autorově zahraničním studijním pobytu v německém městě Passau. Další byly získány pomocí internetové komunikace s přáteli, které si autor udělal během návštěv Německa. Z celkového počtu 75 papírových dotazníků se zpět vrátilo 65.

S internetovým dotazníkem problém nebyl. Internetový průzkum dle serveru www.fragebogen.de vyplnilo 30 respondentů (návratnost 44%).

9.1. Očekávali jste v momentu pádu berlínské zdi (9. 11. 1989), že ke znovusjednocení (3. 10. 1990) dojde tak brzo?

Graf 8: Vliv pádu berlínské zdi na znovusjednocení

Zdroj: Autor práce.

Mnoho politiků hned po pádu berlínské zdi mluvilo o znovusjednocení Německa otevřeně, ale téměř nikdo z nich nedokázal odhadnout, kdy k němu konkrétně dojde. Ve většině případů byli politici jednoznačně pro znovusjednocení, ale zastávali názor pomalého procesu, který by měl trvat několik let (viz kapitola 5.1.).

Pro mnohé ale začátek procesu znovusjednocení začal pádem berlínské zdi a o pár měsíců později vypsáními prvními volbami v NDR. Otázka směřuje k tomu, zda v této

době změn a politického uvolňování lidé věřili, že s pádem berlínské zdi přijde i brzké znovusjednocení nebo zdali věřili politikům, kteří prohlašovali opak („jsme sice pro znovusjednocení, ale to bude trvat ještě několik let“).

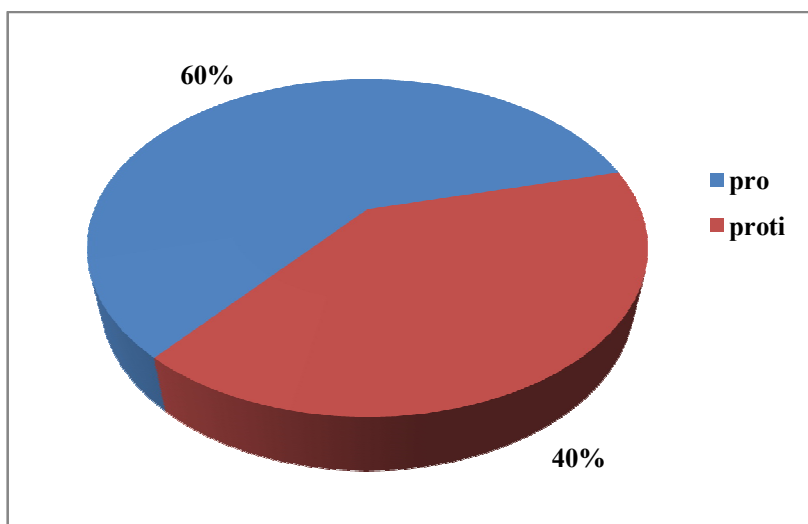
Nejvíce odpovědí ze shromážděných dat bylo Ne, 47%. Lidé s pádem berlínské zdi prožívali euforii. Sami ale věřili politikům, že proces znovusjednocení je běh na delší dobu.

Zbývající polovina respondentů odpověděla, ano byl/a jsem pro znovusjednocení. Cítili euforii z pádu berlínské zdi a věřili, že se Německo rychle řádově v měsících sjednotí.

Zdali ano nebo ne si netroufalo říci 13% respondentů.

9.2. Byl/a jste pro či proti znovusjednocení

Graf 9: Pro či proti znovusjednocení

Zdroj: Autor práce.

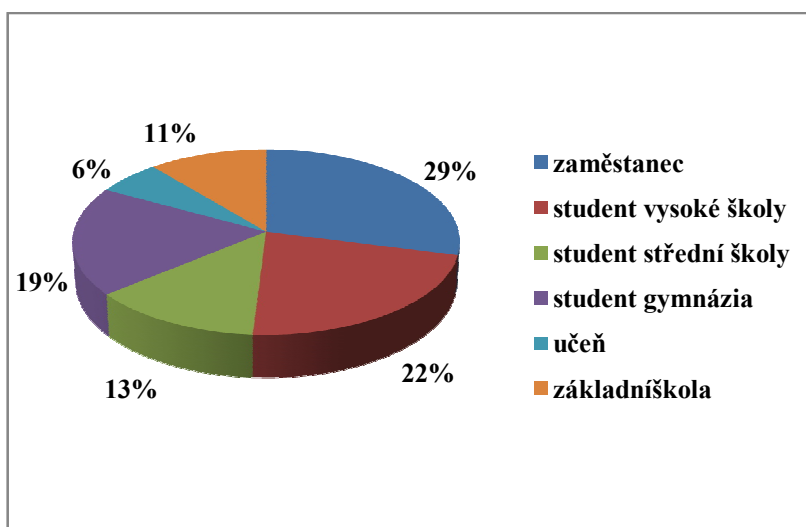
60% procent Němců z celkového počtu dotázaných bylo podle svého dnešního tvrzení na přelomu osmdesátých a devadesátých let dvacátého století jednoznačně pro znovusjednocení Německa. Nebyli to jen Východní Němci, ale i jejich sousedi, Němci západní, kteří si přáli, aby se „jejich“ země opět spojila v jeden územní a politický celek (jeden stát).

Ne, byl jsem proti znovusjednocení, zaškrtklo v dotaznících 40% lidí. Poměrně vysoké číslo, které lze přičíst tomu, že papírové dotazníky byly vyplňovány převážně lidmi, kteří pocházeli z bývalé SRN a které tedy tento problém až tolik netrápil, protože žili

v demokratickém státě. To ovlivnilo celkové číslo a podobu grafu. Mnoho lidí si také uvědomovalo cenu, kterou bude znovusjednocení stát (viz kapitola 3. 2.), a tak se raději vyslovili proti znovusjednocení. Samozřejmě také je třeba také zohlednit dobu, jež od té doby uplynula, tedy i možnou změnu názoru, která zůstala u tázaného nereflektována.

9.3. Jaký byl Váš společenský status v době znovusjednocení?

Graf 10: Společenský status v době sjednocení

Zdroj: Autor práce.

Zjištění společenského statusu má stejný smysl jako u otázky pro české respondenty (8.3.). V porovnání s odpověďmi a Grafem 4: Společenský status, vyplňovalo německý dotazník zcela jiné společenské složení, nežli v případě Čechů.

Situace na prvním místě je zcela jiná. 29% dotázaných Němců, kteří dotazník vyplnili, byli v době znovusjednocení zaměstnanci. Zatímco v ČR nejčastější formou odpovědi na společenský status byl učeň.

Při srovnání obou grafů (Graf:10 a Graf:4) více Němců než Čechů studovalo na vysokých školách. Jak již bylo popsáno výše, německé dotazníky byly vyplňovány převážně Němci z bývalé SRN. Tím je toto číslo jednoznačně větší v komparaci s Čechy. V Čechách byla situace týkající se vysokého školství značně ovlivněna čtyřicetiletou vládou komunistické strany.

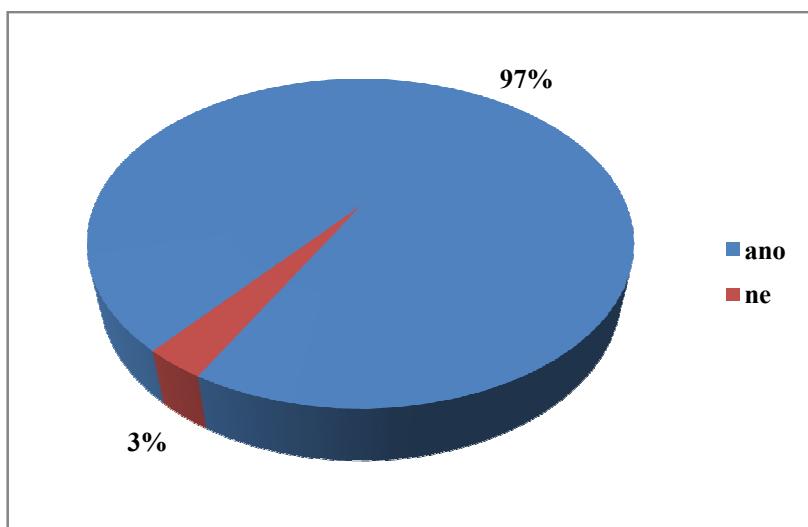
Na třetí odpovědi společenský status studenta střední školy je vidět, že oba dotazníky A a B byly vyplňovány nejen jinými sociálními skupiny ale i skupinami jiné věkové

kategorie. To ukazuje procentuální složení obou grafů, střední školu studovalo v době německého znovusjednocení 31% Čechů, zatímco u Němců toto číslo dosahuje 13%.

Nejpřekvapivějším zjištěním byl fakt, že v dotazníku typu A možnost základní škola byla zvolena pouze jedním dotazovaným, zatímco u druhé varianty B si tuto možnost vybralo 11% dotazovaných.

9.4. Jsou dnes znatelné rozdíly mezi Východními a Západními Němci?

Graf 11: Rozdíly mezi Východními a Západními Němci

Zdroj: Autor práce.

Z odpovědi na otázku vyplývá jednoznačně, téměř všichni dotazovaní se shodli, že stále existují rozdíly mezi „Wessi“⁶³ a „Ossi.“⁶⁴

Jako příklad, že rozdíly mezi nimi jsou stále markantní, může posloužit událost z roku 2009. Paní Gabrielu S. odmítla firma z Bádenska-Württemberska přijmout jen na základě toho, že pocházela z bývalé NDR. Podle rozsudku stuttgartského soudu z 15. 4. 2010 byla žalované straně, tedy paní Gabriele S. uznána částka 5.000 Euro jako odškodné za diskriminaci. „Der Entschädigungsanspruch gem. den §§ 1, 15 Abs. 2 AGG setzt eine Benachteiligung u.a. wegen der "ethnischen Herkunft" voraus. "Ossi" bezeichnet keine Ethnie.“⁶⁵

⁶³ Wessi: Hanlivé označení pro obyvatele tehdejší SRN.

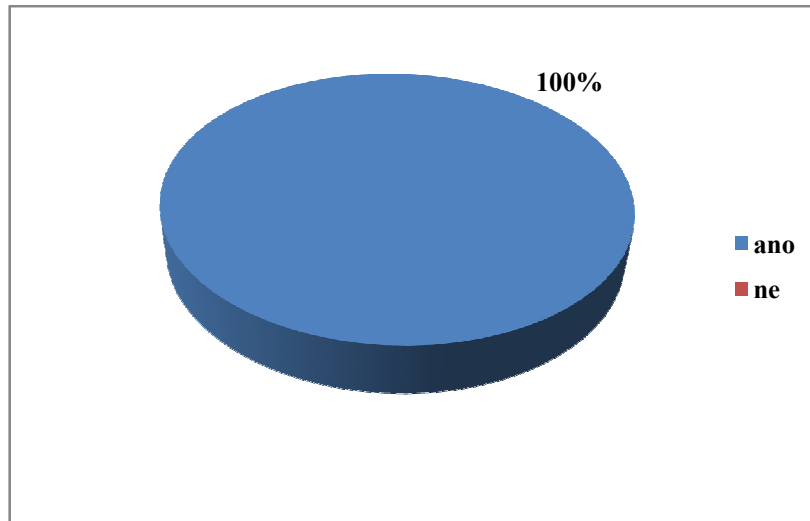
⁶⁴ Ossi: Hanlivé označení pro obyvatele tehdejší NDR.

⁶⁵ „Nárok na náhradu škody podle paragrafu 1, 15 odstavce 2 Obecného zákona o rovnosti (AGG) se stanovuje úhrada škody kvůli „etnickému původu“ žalované. Označení Ossi nemůže být bráno jako etnikum.“

Přeložil: Z. Chalaš.

9.5. Znáte jména těchto politiků: George Bush senior, Michail Gorbačov, Erich Honecker, Helmut Kohl a Lothar de Maizère?

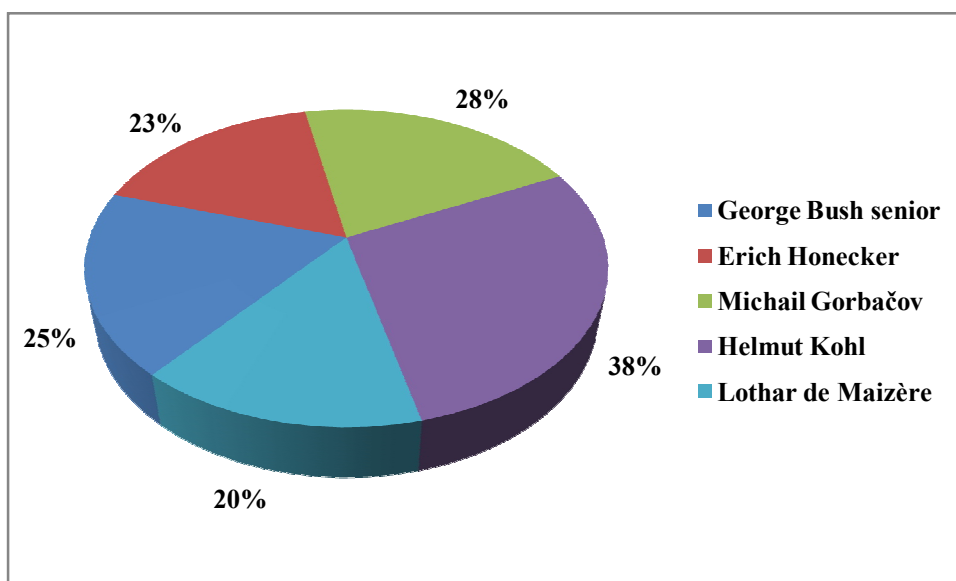
Graf 12: Jména politiků

Zdroj: Autor práce

Graf ukazuje, že plný počet dotázaných znal jména zmíněných politických představitelů z výše uvedených. Je to zcela logické, neboť znovusjednocení se odehrávalo na německé půdě, a tak by každý Němec měl znát a také zná tato jména vysokých politických představitelů, kteří se angažovali v problému znovusjednocení Německa.

Graf 12.1. Jména politiků

Zdroj: Autor práce.

Nejvíce zaškrtnutých hlasů z pětice výše uvedených dostal Helmut Kohl. Procentuální hodnota činí 38%. Německý kancléř byl výraznou osobou německého znovusjednocení. Byl oblíben jak v samotné SRN, tak za hranicemi své země.

Michail Gorbačov byl vnímán jako nová nastupující generace vládnoucí garnitury v SSSR, se kterou přichází politika postupného uvolňování Východního bloku. Jeho jméno bylo v dotazníku vybráno 28% dotázaných.

George Bush senior byl zvolen procenty v 25% případů. V jakémsi pomyslném žebříčku této otázky skončil na třetím místě. Při zamyšlení, že USA měly velký vliv na Německo jako takové v době znovusjednocení, je to malé menší číslo, než autor očekával.

Oba zastupitelé Německé demokratické republiky Erich Honecker a Lothar de Maizère byli vybráni ve 23 respektive 20 procentech případů. Malá „popularita“ obou jmen mezi dotázanými vyplývá ze situace, kdy podstatná část papírových dotazníků byla rozdána lidem ve starých spolkových německých zemích, kterým samozřejmě tato východoněmecká jména říkají velmi málo, nebo vůbec nic.

10. Znovusjednocení v paměti – orální historie

Orální výzkum lze charakterizovat jako sběr dat na základě ústního sdělení osob, které byly svědkem doby, kterou bádající autor zkoumá.

Metoda výzkumu má několik fází. Prvně si autor vyhledá a kontaktuje osobu, jejíž individuální prožitky, postoje a názory mohou být podle jeho mínění pro daný problém přínosné. Následuje osobní schůzka mezi oběma aktéry. Při této schůzce vznikne rozhovor (interview), který má několik pravidel.

- Jde o rozhovor formou otázka – odpověď, který se nahrává. (Jako nahrávající zařízení může posloužit přenosný počítač či diktafon).
- Rozhovor je veden badatelem, který má základní informace o tématu rozhovoru a o osobě, která je dotazována.
- Rozhovor se provádí s osobou, která vypráví své dojmy, zážitky, prožitky, postoje a názory, které jsou středem zájmu badatele.
- Nahraný rozhovor (a jeho přepis) se posléze stává přístupným dalším badatelům.⁶⁶

Každý z rozhovorů, které se v rámci výzkumu provádí, by měl obsahovat informace o obou zúčastněných stranách a adresu trvalého bydliště dotazovaného. Dále by se měl uzavřít dodatek o ochraně osobních údajů podle Zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů občanů České republiky.

Po skončení rozhovoru badatel dále s daty pracuje. Je nutné nahraný rozhovor přepsat a autorizovat. Přepis je důležitý. Slouží nejen jako kontrola, ale zároveň je celý rozhovor mnohem přehlednější než jen v nahrané formě.

Přepisy dvou rozhovorů, které jsou zveřejněny v příloze této bakalářské práce, zcela nevypovídají o celkovém mínění Čechů a Němců z toho důvodu, že se jedná jen o velmi malý a omezený počet osob. Rozhovory zde mají informativní charakter a slouží spíše jako další vodítko pro případné další zkoumání a bádání. Orální metoda výzkumu je ideálním

---

⁶⁶ Mücke, P. Pelikánová, H. Vaněk, M. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v.v.i. – Fakulta humanitních studií UK 2007. S. 11.

prostředkem k získání informací o historických tématech, kterým beze sporu i samo německé znovusjednocení je. Badatel se během rozhovoru se zkoumaným subjektem dozvídá mnohé podstatné věci, které nemusí být zveřejněny v oficiální literatuře, která se věnuje danému tématu, v tomto případě německé historii let nedávných.

Právě takovéto detaily, se kterými se dá dále pracovat, ovlivňují a dokreslují výzkum, kterým se autor zabývá.

11. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat a přiblížit proces Německého znovusjednocení na přelomu 80. a 90. let 20. století, zachytit postoje lidí, kteří tuto dobu prožili. Přínos bakalářské práce spočívá v zadání, vyhodnocení, následné interpretaci dotazníků, zprostředkování rozhovorů a jejich převedení z audiovizuální podoby do podoby písemné. Proces opětovného znovusjednocení Německa je však komplikovaná záležitost, která by si zasloužila další zkoumání, bádání a rozšíření. Autor, který hodlá dále studovat a věnovat se německému jazyku, německé kultuře a historii, by později toto téma chtěl rozšířit v rámci své případné diplomové práce.

Práce sleduje časovou souslednost znovusjednocení od samotného počátku rozdělení Německa do dvou nezávislých států po konci druhé světové války až po jejich opětovné spojení v jeden státní celek.

Dnešní Německo může být bez obav zařazeno mezi nejvyspělejší státy nejen Evropy ale i celého světa. To jen podtrhuje fakta znovusjednocení, o jak důležitou a významnou událost v končícím 20. století se jednalo.

Při zaměření se na jednotlivé příčiny, které vedly ke spojení Německa, je jasné, že nemohoucnost režimu NDR přispěla k urychlení problému. Režim SED nemohl lidem ve srovnání se SRN nabídnout takový životní standard, jak by si obyvatelé představovali. Pošlapávání a nedbalost na lidská práva, kterým se režim SED vyznačoval, si vyžádalo také svou daň, a to tím, že režim začal pohlcovat sám sebe. Změny nebyly žádány politickými činiteli, ale obyčejnými lidmi, kteří se jich sami i za cenu masových demonstrací, následného bytí policejními jednotkami a zatýkání dožadovali.

Pro mnohé začal proces znovusjednocení pádem berlínské zdi, což zdaleka není taková pravda. Musí být vzata v úvahu celková globální politická situace 80. a 90. let 20. století, která s sebou (např. nástupem Michaila Gorbačova v SSSR k moci) přinesla postupné uvolňování stále do té doby mezi sebou válčících bloků Západu a Východu.

Bez ústupků obou znesvářených stran by ani opětovné znovusjednocení Německa nebylo možné. Ani NDR ani SRN by svého spojení bez politických zásahů zvenčí nedosáhla. Původně navrhované neutrální Německo bez příslušnosti k jakékoli mezinárodní organizaci na území Evropy SSSR neprošlo. Dnes je západní soused ČR úspěšným tahounem Evropské unie a členem NATO.

Ač by se mohlo zdát, že splynutím republik v jeden celek se mnohé vyřešilo, zdání mnohdy klame. Dnes se stále najdou markantní rozdíly mezi bývalými NDR a SRN v oblasti ekonomické, kulturní a sociální. Proces znovusjednocení není také zdaleka ukončen po ekonomické stránce.

Nyní záleží na budoucích generacích, jak se k tomuto dá se říci již historickému tématu a odkazu studené války, který se prolíná do současné německé společnosti, postaví. Budou mít tu výhodu oproti předchozím generacím, že se narodí v znovusjednoceném demokraticky fungujícím státě a nebudou zatíženi minulostí jako jejich rodiče a prarodiče, kteří dobu rozděleného státu sami zažili.

12. Seznam použité literatury

Benz, W. Deutschland unter alliierter Besatzung 1945 - 1949. Die DDR 1949-1990. Berlin: Akademie Verlag, 1999. 494 s. ISBN: 9783608600223.

Buchheim, Ch., Vaníčková E., Kaiserová, K., Zimmermann, V. Československo a dva německé státy. Ústí nad Labem: Albis international, 2011. 267 s. ISBN: 9788086971825.

Cihelková, E. USA – Japonsko – SRN. Praha: VŠE v Praze, 2003. 136 s. ISBN: 8070799528.

Friedman, N. Studená válka. Brno: CP Books a. s., 2005. 62 s. ISBN: 8025106276.

Gaddis, J. Studená válka. Praha: Sloart, 2006. 278 s. ISBN: 8072098438.

Mücke, P., Pelikánová H., Vaněk, M. Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v.v.i. – Fakulta humanitních studií UK 2007. 224 s. ISBN: 9788072850891.

Šnejdárk, A. Druhá světová válka v dokumentech a fotografiích; Praha: Nakladatelství Svoboda, 1968.

Stuhler, E. Die letzten Monate der DDR – Die Regierung de Mazière und ihr Weg zur deutschen Einheit. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2010. 247 s. ISBN: 139783861535706.

Weber, H. Dějiny NDR. Praha: Lidové noviny, 2003. 439 s. ISBN: 8007165587.

13. Seznam použitých dokumentů

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. 8 května 1949.

Junek, A. Sociální reforma Hartz IV jako vyústění sjednocovacího procesu Německa. Brno, 2006. 58 s. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Vít Hloušek, Ph.D.

Verfassung der Deutsche Demokratischen Republik. 7. říjen 1949.

Vertag über die abschließende Regelung in Bezug auf Deutschland. 12. Září 1990.

Smlouva mezi Spolkovou republikou Německo a Českou a Slovenskou federativní republikou o dobrém sousedství a přátelské spolupráci. 27. únor 1992.

14. Seznam internetových zdrojů

Christlich Demokratische Union. CDU, 1950 - 1980 [cit. 12. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://www.hdg.de/lemo/html/DasGeteilteDeutschland/PolitischeParteien/CDU1950-89.html>>.

Christlich Soziale Union in Bayern. Gesichte. [cit. 13. 3. 2012]. Dostupné z <<http://www.csu.de/partei/geschichte/index.htm>>.

ČT24. Západoněmecká ambasáda - přestupní stanice pro uprchlíky z NDR. [cit. 3. 4. 2012]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet.zapadonemecka-ambasada-prestupni-stanice-pro-uprchliky-z-ndr>>.

Document archiv. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. [cit. 12. 3. 2012]. Dostupné z: <www.documentarchiv.de>.

Erinnerung an frühere Zeiten im Saarland. Saar-Nostalgie. [cit. 30. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://www.saar-nostalgie.de>>.

Freie Demokratische Partei. Gesichte. [cit. 14. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://www.fdp.de/Geschichte/324b118/index.html>>.

Online Umfrage. <[Www.fragebogen.tool.de](http://www.fragebogen.tool.de)>.

Online průzkumník VyplnTo. <[Www.vyplnto.cz](http://www.vyplnto.cz)>.

Otevřená encyklopedie Wikipedia. Okupační zóny Německa. Stránka naposledy editováno 16. 1. 2012 v 9:20. [cit. 10. 2. 2012]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Okupacni_zony_Nemecka>.

Průvodce ekonomickým světem Měšec. Za znovusjednocení Němci stále platí. cit. [1. 4. 2012]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/clanky/za-znovusjednoceni-nemci-stale-plati>>.

Totalita. Berlínská blokáda. [cit. 10. 3. 2012]. Dostupné z <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/berlinblok>>.

Sozialdemokratische Partei Deutschland. Geschichte der Partei. [cit. 13. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://www.spd.de/geschichte>>.

Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze. 2 + 4 = znovusjednocení.

Dostupné z:

<http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/01/20JahrederWiedervereinigung/seite2plus4vertrag>

Použité zkratky

- CDU: Christliche demokratische Union/ Křesťanskodemokratická unie
- CSU: Christlich –Soziale Union in Bayern/ Křesťansko-sociální unie Bavorska
- EHS: Evropské hospodářské společenství
- FDP: Freie demokratische Partei/ Svobodná demokratická strana
- ČR: Česká republika
- ČSFR: Česká a Slovenská federativní republika
- ČSR: Československá republika
- ČSSR: Československá socialistická republika, 1960 - 1990
- HDP: Hrubý domácí produkt
- IFM: Initiative für Frieden und Menschen Rechte
- NATO: North Atlantic Treaty Organization/ Organizace Severoatlantické smlouvy
- NS: National Socialismus/ Národní socialismus
- NDR: Německá demokratická republika
- OSN: Organizace spojených národů
- SED: Sozialistische Einheitspartei Deutschlands/ Socialistická strana Německa
- SPK: Státní plánovací komise
- SPD: Sozialdemokratische Partei Deutschlands/ Sociálnědemokratická strana Německa
- SRN: Spolková republika Německo
- SSSR: Svaz sovětských socialistických republik
- STASI: Ministerium für Staatssicherheit
- ÚV KSSS: Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

Seznam tabulek

Tabulka 1: Plán 4D.....	14. str.
Tabulka 2: Porovnání státní a soukromé sféry v NDR.....	23. str.
Tabulka 3: Svobodné volby v NDR, 18. března 1990.....	30. str.

Seznam grafů

Graf 1: Postoj obyvatelstva ČSR ke znovusjednocení, 1990.....	40. str.
Graf 2: Postoj obyvatel ČR k znovusjednocení, 2012.....	41. str.
Graf 3: Prezentace pádu berlínské zdi.....	42. str.
Graf 4: Společenský status.....	43. str.
Graf 5: Viditelná změna po znovusjednocení.....	44. str.
Graf 6: Rozdíl mezi Východními a Západními Němci.....	45. str.
Graf 7: Jména státních činitelů.....	46. str.
Graf 7.1. Jména státních činitelů.....	47. str.
Graf 8: Vliv pádu berlínské zdi na znovusjednocení.....	48. str.
Graf 9: Pro či proti znovusjednocení.....	49. str.
Graf 10: Společenský status v době sjednocení.....	50. str.
Graf 11: Rozdíly mezi Východními a Západními Němci.....	51. str.
Graf 12: Jména politiků.....	52. str.
Graf: 12.1. Jména politiků.....	52. str.

Přílohy

Dotazník typ A

1. Byl/a jste pro nebo proti znovusjednocení Německa?

- Ano
- Ne

2. Byl v československých médiích prezentován pád Berlínské zdi (9. 11. 1989)?

- Ano
- Ne
- Nevím

3. Kde a jakým způsobem byl pád berlínské zdi prezentován?

4. Jaký byl Váš společenský status v době německého znovusjednocení?

- Zaměstnanec
- Student vysoké školy
- Student střední školy
- Učeň
- Nevybavuju si

5. Co se změnilo po německém znovusjednocení v ČSR?

6. Myslíte si, že ještě dnes existují rozdíly mezi Západními a Východními Němci?

7. Znáte tyto jména? George Bush senior, Eric Honecker, Helmut Kohl a Lothar de Maizère?

(Pokud ano, zaškrtněte prosím možnosti).

- George Bush senior
- Eric Honecker
- Helmut Kohl
- Lothar de Mazière

Dotazník typ B

1. Haben Sie erwartet, dass Wiedervereinigung (3. 10. 1990) so schnell nach dem Fall der Berliner Mauer (9. 11. 1989) kommt?

- Ja
- Nein

2. Waren Sie für oder gegen Wiedervereinigung?

- Dafür
- Dagegen

3. Ihr Gesellschaftsstatus in der Zeit der Wiedervereinigung?

- der Angestellter
- ein Student an der Hochschule
- ein Student an der Gymnasium
- ein Student an der Mittelschule

- ein Lehrling
- ein Schüler an der Grundschule

4. Was hat in Deutschland nach der Wiedervereinigung verändert?

5. Gibt's heute noch die Unterschiede zwischen West- und Ostdeutschen?

6. Kennen Sie diese Namen? George Bush Senior, Eric Honecker, Helmut Kohl und Lothar de Maizière? (Wenn ja, kreuzen Sie bitte die Möglichkeiten)

- George Bush Senior
- Eric Honecker
- Helmut Kohl
- Lothar de Maizière

Přepsané rozhovory

Rozhovor 1 – PhDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

Dobrý den pane doktore Dvořáku, dělám bakalářskou práci na téma Znovusjednocení Německa v paměti Čechů a Němců, tuto práci jsem si vybral, protože si myslím, že o tomto tématu je napsáno hodně knih z hlediska politického či ekonomického, ale chybí nějaká taková práce či kniha, o tom, jak obyčejní lidé tento proces znovusjednocení vnímali, jak to prožívaly, co cítily. Rád bych s Vámi na toto téma udělal rozhovor.

Dobrý den. Posad'te se, poslouchám Vás.

Zajímalo by mě tedy, jako první z jakých sociálních poměrů pocházíte? Co dělali Vaší rodiče? Zdali jste byly politicky aktivní rodina? Nebo zdali vy sám jste byl v nějaké politické straně.

Tak tedy můj otec byl drážní poštovní úředník do roku 1945. Pak ho vyhodili a až do své smrti v roce 1965 měl jen příležitostní zaměstnání např. jako vrátný v Geodezii. Maminka pocházela z maloburžoazních poměrů, neb můj děda, takže její otec, vlastnil statek. Rodiče se posléze seznámili v době Heydrichiády v roce 1942.

Otec ani matka nebyli v žádné politické straně. To vedlo k tomu, že otec byl pak často vyhazován ze zaměstnání.

My jako děti, já a bratr, jsme měli potom punc buržoazních dětí, neboť právě z matčiny strany, jak již bylo zmíněno, můj děda vlastnil ten velkostatek. Zažil jsem to na vlastní kůži, když jsem v roce 1970 dělal přijímačky na gymnázium Jirsíka v Českých Budějovicích, měl jsem problémy, ale nakonec jsem byl přijat. To samé se opakovalo na pedagogické fakultě.

Pedagogickou fakultu jste navštěvoval tady v Českých Budějovicích?

Ano, tady v Budějovicích. Hlásil jsem se na obor dějepis a český jazyk. Dostal jsem se tam až na ministerské odvolání. Předtím mi bylo řečeno: „To víte, nemáte ty správné třídní kořeny!“ Ale po odvolání mi řekli: „To víte, musíme sem někdy přijmout i někoho chytrého!“ Problémy při studiích měl i můj bratr.

Po konci studií jsem byl nucen vstoupit do strany, protože bez rudé knížky bych nemohl učit. Dodnes je to pro mne kainovo znamení, kterého se prostě nelze zbavit.

To by tedy z mého rodinného a osobního života bylo vše. Můžeme jít na další otázku. A už jí tady vidím...

Dobře. Říkají Vám něco jména jako George Bush senior, Michail Sergejevič Gorbačov, Eric Honecker, Helmut Kohl, a Lothar de Maizière?

No tak Bush senior vedl svou zemi velmi intenzivně ve studené válce. Také ji vedl ve válce v Zálivu v roce 1991, ale nedotáhl ji však do konce, protože on sám a i jeho poradci si uvědomovali rizika s tím spojená. Nezabředl, tak jako poté jeho syn.

Gorbačov, toho jsme měli všichni rádi, byl to sympaták. Pochopitelně jsme od něho čekali trochu víc. Ale jak vidno, musel také bojovat o svou existenci a musel působit v rámci tehdejších vztahů. Vypustil džina z lahve a už to nemohl zvrátit zpět. Ze začátku všechno probíhalo v jeho režii, pak už to byla jen setrvačnost, na kterou on hleděl.

Honecker? Byl to známý politik východního Německa. Při oslavách 40. výročí NDR čekal, že ho Gorbačov podpoří. Ten tak také učinil, ale vzápětí dodal, že se politici z NDR se musí vyjádřit ke špatné situaci právě v NDR sami. Tím uvolnil jakési stavidla občanské neposlušnosti. Známé jsou útoky přes nás, Maďarsko, Rakousko a pak do SRN.

Tehdy populárnímu Kohlovi, dodnes někteří vyčítají, že se snažil (to snažil, dej do uvozovek) spolupracovat s Honeckerem. Samozřejmě, že si na tom svém přihříval svoji polívčičku. Za něho samozřejmě došlo ke sjednocení Německa.

Lothar, tak ten byl jeden z posledních, který přišel do tohoto umírajícího soustrojí NDR a který věděl, že už nic nezachrání. Vlezl do toho, aby zabránil nečekaným věcem, které by mohly uškodit všem zúčastněným.

Pojďme k další otázce, a to jak jste prožíval a co jste si myslel, když se otevřela hranice mezi východním a západním Německem? Mám tím na mysli pád berlínské zdi dne 9. 11. 1989.

Pochopitelně jsem o těchto věcech v té době slyšel. Když padala berlínská zeď, tak jsme si všichni tady říkaly, že teď už je na nás s tím režimem tady něco udělat.

Byl pád této slavné zdi v československých médiích nějak prezentován?

Ano byl. Tady v jižních Čechách a na jižní Moravě, měli lidé tu výhodu, že mohly sledovat rakouskou televizi ORF1 nebo chytit rakouské rádio.

Jinak ještě k této otázce. Posléze nám jako členům strany, ale důležité je říct, že my jsme byli dole, se samozřejmě informace dostávaly také, ale byly zkreslené.

A posléze tedy přišlo znovusjednocení německých republik. První otázka, která by mě zajímala, se týká Vašeho společenského statusu v této době?

Tehdy jsem pracoval na katedře historie, která ještě byla na pedagogické fakultě. Byl jsem odborný asistent pana docenta Duška. S ním a i s jinými kolegy jsem potom jezdil do Německa na různé konference a semináře.

To mi nahráváte do karet, protože jsem zvědavý, jestli se po znovusjednocení něco změnilo, jestli k nám například cestovaly zástupy Němců, nebo naopak?

Díky otevření hranic poté občané již sjednoceného Německa pozvedli naši ekonomiku u nás, zaplat' pán Bůh zato. Podporovala se jak klasicky bílá, tak i černá a šedivá ekonomika. Všeobecné více Němců jezdilo k nám než my k nim.

Mohli tady dostat za své peníze více než v Německu, a tím pádem i něco ušetřit.

Vážně mohli ušetřit?

No, podívejte se, když tady žili třeba němečtí důchodci po celý rok, tak pak si mohli dovolit takovou dovolenou například v Africe, orientální Asii a tak dále.

Domníváte se, že Češi měli potom opět z „velkého Německa“ a Němců strach, nebo, jak se již zmiňujete výše, byli rádi, že k nám jezdili a utráceli své peníze?

Sjednocení Německa vždy vyvolávalo vždy určité obavy. To je všechno o lidech. Někteří strach měli, to víte, především to byla starší generace, která prožila druhou světovou válku. Ale díky výjezdům do zahraničí, po otevření hranic jsem poznal i názory některých obyčejných Němců. Ti často prezentovali názor, že jako sousedi jsme si nějak neublížili, tak proč bychom se k sobě měli chovat hnusně a mít ze sebe strach. Je to opravdu hodně individuální.

Zajímavá myšlenka, že jako sousedé jsme si neublížili... Kdybychom to aplikovali na Německo těsně po znovusjednocení, ale vlastně to může být až do dnešní doby, myslíte si, že existují jakési kulturní rozdíly mezi bývalými západními a východními Němci?

Já jsem se po revoluci do bývalé NDR zatím nedostal, ale to víte, že rozdíly stále jsou. Klasicky „Wesi“ a „Ossi“, to máme jakési hanlivé výrazy pro obyvatele příslušných regionů. Dále určitě existuje jakási diskriminace v oblasti mezd a platů a tak dále.

Poslední otázka, Spolková republika Německo patřila k Evropskému společenství a k NATO. USA chtěly, aby Německá demokratická republika (již tedy po sjednocení) hned dále patřila k těmto organizacím. SSSR si myslelo, že by bylo lepší, kdyby německé republiky zůstaly neutrální. Váš názor? Bylo by lepší, kdyby německé republiky zůstaly neutrální, nebo je lepší, že dnes patří k západoevropským organizacím a tím tedy vlastně k tahounům celé Evropské unie?

Tam byl velký problém, nešlo rozhodnout ze dne na den, zda odsunout sovětské vojsko, neboť by se pro ně v SSSR musely vybudovat nové základny, což znamenalo další investice a taky si to žádalo čas, že jo. Pochopitelně se také musely nějak začlenit zpátky do vojenské infrastruktury.

Problém pak byl, když se zanikla SSSR armáda v roce 1991. Tak tihle lidé, co sloužili v NDR, vstoupili do mafiánských struktur a organizací a dnes ovládají sovětské respektive postsovětské organizace, abychom byli přesní, využívají znalostí a kontaktů nabitých během pobytu v NDR.

Ten váš názor, aby bylo Německo neutrální, to by neplatilo a neplatí. Dnes je Německo tahounem Evropské unie, Němci jsou nejpočetnější národ Evropské unii. Západní Evropa ho potřebuje (Německo), aby se demokracie a hospodářství celé Evropské unie držela v tempu.

Já vám děkuji za rozhovor, bylo to zajímavé a pro mne i hodně přínosné.

Není zač, to víte já jsem historik a jsem ukecanej. já už mluvím od prvního roku a už mi to zůstalo.

Rozhovor 2 – doc. dr. Jürgen Eder

Grüß Gott Herr Eder, ich mache Bachelorarbeit über das Thema Deutschland Wiedervereinigung in der Erinnerung der Deutschen und Tschechen. Kann ich mit Ihnen über dieses Thema ein Gespräch machen und Ihnen ein paar Fragen dazu zu stellen?

Hallo Zdeněk. Ja, kein Problem sitzt du dich hier.

Also fangen wir an... Die erste Frage, die mir interessiert, ist aus welchen Verhältnissen Sie stammen?

Meinen Sie Familienstand?

Ja, das meine ich.

Also wir kommen aus sogenannten Mittelschiff. Mein Vater hat im Autolakererei gearbeitet. Meine Mutter war zu Hause.

Waren Sie dann Ihre Eltern in einer Partei?

Nein, die waren in keine Partei. Die haben sich nicht so viel über Politik interessiert.

... (schauend in Handout) Was macht hier Name George Busch Senior?

Das ist auch eine Frage, aber die liegt fast am Ende. Aber egal, Sie können mir das jetzt Antworten, ob Sie dieser Name und die anderen (Michail Gorbačov, Eric Honecker, Helmut Kohl und Lothar de Mazière), die da stehen kennen?

Entschuldige, aber trotzdem. Bush das war ein Republikaner, der Headliner in den USA. Michail Gorbačov? Den habe ich natürlich gehasst. Das war damalige Partei Chef aber trotzdem ich hab von ihm die große Erwartung erwartet. Er war ein bisschen älter, aber für die jungen Leute, die über Politik interessiert haben, war er wie ein Popstar.

Erich Honecker damalige Chef der DDR. Zusammen mit Bush war das alte Generation, die beide, wenn sie regiert haben, sie waren schon rund 70 Jahre alt.

Helmut Kohl war damals unser Bundeskanzler, den ich persönlich nicht mochte.

Wie so?

Er war ein bisschen dumm, naiv. Z. B. die Akademiker und die Intellektuelle haben ihn nicht so ernst genommen. Wir sagten das ist ein „Báver“ Man aus der Rheinland-Pfalz. Die vorher das waren Willy Brandt und Helmut Schmidt. Die waren echt intellektuell nach meiner Meinung.

Ja und Lothar de Maizière?

Ja, der war der erste... Moment! Der war der erste Ministerpräsident der DDR. Sein Sohn ist jetzt ein Minister jetzt für Verteidigungsminister.

Lassen wir die Namen und sagen Sie mir bitte was haben Sie gemacht rund 3.10. 1990, Wiederweringunzeit?

Das weiß ich nicht genau. Aber was ich besser wisse, was ich den 9. 11. 1989. Ich glaube, das wissen viele Deutsche, das weiß jeder.

Wiederweringunzeit hat mir echt nicht so viel interessiert, das war nur die Verträge, nur Formalitäten.

Wenn Sie über Fall der Berliner Mauer sprechen, waren Sie persönlich dabei?

Nein, ich war nicht dabei, ich habe das nur im Fernseher gesehen. Sabowski hat da gesprochen, meine ich.

In dieser Zeit ich war in Augsburg, der nicht so direkt damit betroffen war, aber die Städte, die an der Grenze lagen, dann wurde von schreckliche Trabis und Wartburgs überfluten. Das war nicht sympathisch und es sieht nicht toll aus.

Ich war am Anfang nicht so spontan begeistert, ich habe gesagt, dass gibt viele Probleme. Es wird schwierig. Ich war gern, dass das passiert, aber ich war nicht euphorisch.

Also wenn dann die Grenze geöffnet wird und die Atmosphäre freigemachter, haben Sie erwartet, dass Wiedervereinigung so bald kommt?

Nein, das habe ich nicht erwartet. Niemand hat das erwartet.

War sie gegen oder für Wiedervereinigung?

Na ich war etwas da zwischen, ich habe nicht hurá gesagt, sonder ich habe gedacht das wird kompliziert schwierig. Und es geht zu schnell alles.

Hat für Sie etwas ändert nach dem Wiedervereinigung?

Für mich nichts. Wir wohnen relativ weit von der Grenze in Augsburg. Wir haben das im Fernseher gesehen oder in den Zeitungen gelesen. Wir haben über dieses Thema viel mit Kollegen an der Universität und mit den Studenten gesprochen.

In unserer Stadt, na! ... Es gab ein bisschen bei den Banken, dann wir haben ab und zu Trabi gesehen. Aber echt es zu fern von uns. Es war nicht markant wie in Regionen an der Grenze.

Was war Ihr Gesellschaftstatus in Zeit der Wiedervereinigung?

Damals war ich Universität Dozent in Augsburg.

Gibt's heute noch Unterschiede zwischen damaligen DDR und BRD Bürgern?

Natürlich gibt es. Es gibt Diskrimination. Es gibt viele Witze über Ostdeutschland.

Kenn Sie mir ein Witz sagen?

Jetzt fällt mir kein ein. Moment doch...! Es gab damals ein Witz, dass die Deutsche nie Bananen gesehen. Und dann hat eine Satire Magazin eine Karikatur der Gurke gemacht und eine Mädchen schaute es die zweite „schau das ist die Banane“ und sie hat das nicht gemerkt. Das waren so böse Witze.

Es gibt viele Westdeutscher, die sagen wir haben zu viel Geld nach Ost gegeben und es kommt nicht heraus.

Und jetzt aktuell nach 20 Jahren ist auch in Ostdeutschland, wo viele Radikalismus ist.

Letze Frage meinen es gut, wenn Deutschland gibt das Geld den Staaten für die Hilfe wie Griechenland?

Das ist so dass Deutschland einfach daraus profitiert. Die machen das nicht aus der Solidarität zu Deutschland, aber das hat die ökonomischen Gründe. Ich finde das in der Ordnung.

Ja, das ist alles. Danke.

Tschüss